

**NÝSKÖPUNARSJÓÐUR
NÁMSMANNA**

Ungt fólk til áhrifa!

Hvað fær ungt fólk til þess að kjósa?

Vigdís Friðla Þorvaldsdóttir

Jóhann Bjarki Arnarsson Hall

Arnar Kjartansson

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Reykjavíkurborg

Gefið út árið 2017.

Höfundar: Vigdís Fríða Þorvaldsdóttir, Jóhann Bjarki Arnarsson Hall og Arnar Kjartansson.

Leiðbeinandi og tengiliður við Háskóla Íslands: Hulda Þórisdóttir.

Tengiliður við Samband íslenskra sveitarfélaga: Anna Guðrún Björnsdóttir.

Tengiliðir við Reykjavíkurborg: Helga Björk Laxdal og Hildur Lilliendahl Viggósdóttir.

Prófarkalestur: Kolbrún Lilja Kolbeinsdóttir.

Sérstakar þakkir: Viktor Orri Valgarðsson, Tinna Isebarn, Hildur Björgvinsdóttir, Kolbrún Lilja Kolbeinsdóttir, Hildur Lilliendahl Viggósdóttir, Hulda Þórisdóttir, Halldór Nikulás Lárusson, Herdís Hanna Ingvadóttir og Jamie Furlong.

Styrktaraðilar: Nýsköpunarsjóður námsmanna – Rannís, Skemmtigarðurinn, Sögusafnið, Reykjavíkurborg og Síminn.

Pentun: Svansprent.

Formáli

Þetta rannsóknarverkefni er styrkt af Nýsköpunarsjóði námsmanna á vegum Rannís og er unnið í samstarfi við Reykjavíkurborg og Háskóla Íslands. Verkefnið var unnið sumarið 2017. Það hefur sannarlega verið lærdómsferli fyrir okkur öll að vinna skýrsluna. Erum við Rannís afar þakklát fyrir tækifærið. Sömuleiðis erum við þakklát fyrir velvild Reykjavíkurborgar en þau veittu okkur aðsetur yfir sumarið.

Hugmyndin að verkefninu kviknaði á kaffistofunni í Odda, sem er sannarlega umhverfi innblásturs. Verkefnið er tileinkað kaffistofunni í minningu allra funda sem fóru þar fram við smíði verkefnisins.

Hér beint á eftir formála má sjá samantekt verkefnisins, sérlega sniðið til þess að hægt sé að kynna sér verkefnið á stuttum tíma. Á eftir samantektinni byrjar síðan skýrslan sem skiptist niður í inngang, rannsókn, viðtöl og niðurlag. Þá tekur við heimildaskrá og ítarefni. Ítarefnið ber nánari upplýsingar um gögn sem tengjast rannsóknarspurningunni: „Hvað fær ungt fólk til að kjósa?“

Þessari skýrslu er ætlað að skapa aukna þekkingu á málefninu, sem hægt verður að nýta til góðs. Við endum hana með því að koma með okkar bestu svör við rannsóknarspurningunni, út frá þeim gögnum sem tekin eru fyrir.

Ungt fólk til áhrifa!

Kær kveðja.

Vigdís Fríða Þ.

Arnar K.

Sómun B.A. Hall

Efnisyfirlit

Samantekt verkefnis	4
1. Inngangur	7
1.2. Kenningar um dvínandi kosningabátttöku ungs fólks	8
1.3. Staðan utan landsteinanna	13
1.4. Staðan á Íslandi	14
2. Rýnihópar	19
2.1. Aðferðir og verklag	19
2.2. Samræður	20
2.2.1. Aðgengi	20
2.2.2. Vanvirðing	22
2.2.3. Mikilvægi fræðslu	23
2.2.4. Áhrifaleysi	24
2.2.5. #ÉgKýs kosningaherferðin	25
2.2.6. Skólalýðræði	27
2.3. Samantekt rýnihópa	27
3. Viðtöl við fulltrúa þingflokka	29
3.1. Samantekt viðtala	29
4. Niðurlag	31
4.1. Kynslóðabreytingar	31
4.2. Menntun	32
4.3. Aðgengi og áhrifaleysi	33
5. Ályktun	35
6. Heimildaskrá	37
7. Ítarefni	40
7.1. Gögn á Evrópuskala	40
7.2. The Nordic voter	42
7.3. Rafrænar kosningar	44
7.4. Ungt fólk á þingi	45
7.5. Úrdráttur úr viðtölum	46
7.6. Heimildaskrá itarefnis	55

Samantekt verkefnis

- Verkefnið ber heitið „Ungt fólk til áhrifa“ og er styrkt af Nýsköpunarsjóði námsmanna. Verkefnið er unnið af þremur einstaklingum, Vigdísí Fríðu Þorvaldsdóttur, nema í félagsfræði og kynjafræði, Jóhanni Bjarka Arnarssyni Hall, nema í stjórnmálafræði og Arnari Kjartanssyni, nema í almannatengslum og miðlun.
- Meginmarkmið verkefnisins var að leita svara við spurningunni: „Hvað fær ungt fólk til að kjósa?“ Fyrst var farið yfir helstu atriði sem komið hafa fram í fræðum sem varða þetta málefni. Næst var litið á samanburð við Finnland, Svíþjóð, Noreg og Danmörku.
- Síðast en ekki síst var rætt við íslensk ungmenni og fulltrúa þingflokka, og þau spurð álit.
- Hagstofa Íslands byrjaði að taka saman gögn um aldursdreifingu kjósenda árið 2014 og frá því hafa verið þrennar kosningar, á mismunandi stigum hins opinbera. Í öllum tilvikum skilaði fólk undir þritugu sér verst á kjörstað.
- Eitt af markmiðum þessarar skýrslu var að bera saman hvað hefur verið gert í Finnlandi, Svíþjóð, Danmörku og Noregi. Þegar leið á verkefnið varð ljóst að aðgengi að upplýsingum er ábótavant á ensku. Þeirra upplýsinga sem aflað var svöruðu ekki rannsóknarspurningunni.
- Haft var samband við þingflokka til að skoða hvaða leiðir þeir hafa farið til að virkja ungt fólk í stjórnmálum og til kosninga. Höfundar skýrslunnar sendu tölvupóst á flokkana og ákváðu þeir sjálfir hverjir færu í viðtal fyrir þeirra hönd.
- Til að öðlast dýpri skilning á því hvað fær ungt fólk á Íslandi til þess að kjósa var framkvæmd rýnihóparannsókn. Rýnihópar samanstóðu af menntaskólanemum, á aldrinum sextán til tuttugu ára, sem höfðu tekið þátt í #ÉgKýs. Leit að þátttakendum fór fram í gegnum tengiliði #ÉgKýs og í gegnum Facebook hópa.
- Niðurstaða rýnihópanna varðandi spurninguna „Hvað fær ungt fólk til þess að kjósa?“ var aukið aðgengi að stjórnmálum og upplýsingum um stjórnmál, bætt stjórnmálafræðsla á

öllum skólastigum og meiri virðing fullorðinna í garð ungmenna. Einnig kom fram að miklu máli skiptir að ungt fólk sé hvatt sérstaklega til þess að taka þátt í stjórnmálum.

- Þátttakendur kölluðu eftir aukinni stjórnmála- og lýðræðisfræðslu í skólum svo að auðveldara sé að fóta sig fyrir kosningar. Þau töldu mikilvægt að hafa öðlast þekkingu áður en til þess kæmi að flokkar reyndu að veiða sér atkvæði þeirra í kosningabaráttu.
- Þátttakendum í rýnihópunum fannst aðgengi að upplýsingum um stjórnmál, stefnur og fundi ábótavant. Þau bentu meðal annars á að síða Alþingis væri fráhrindandi, þá sérstaklega fyrir ungt fólk sem liti þangað inn sökum forvitni.
- #ÉgKýs kosningaherferðin var sérstaklega rædd og voru þátttakendur flestir mjög bjartsýnir um framhald verkefnisins. Þátttakendum fannst aðkoma stjórnmálaflokka mikilvæg í verkefninu. Þá töluðu þeir sérstaklega fyrir því að fá að sjá nákvæmari úrslit kosninganna. Til dæmis hvernig niðurstaðan er í einstaka skólum.

Helstu ályktanir út frá niðurstöðum:

- **Aukin lýðræðiskennsla á öllum skólastigum.** Menntun spáir hvað best fyrir um kosningaþátttöku almennings. Ef fólk hefur ekki grunnþekkingu á stjórnmálum verður erfiðara fyrir það að skilja nýliðna pólitíska atburði. Það veldur óöryggi þegar kemur að þátttöku í stjórnmálum og dregur úr hvata til að fara á kjörstað. Þetta er ekkert ólíkt því að reyna að fylgjast með fótbolta án þess að hafa nokkra hugmynd um út á hvað leikurinn gengur. Mikilvægi menntunar er ótvíræð og kölluðu ungmenni í rýnihópum sérstaklega eftir aukinni lýðræðiskennslu í skólum.
 - **Lýðræðiskennsla í formlegu námi.** Mikilvægt er að ungmenni læri snemma hvernig lýðræði virkar. Námið á að vera stigvaxandi eftir aldri. Það fæðist enginn virkur lýðræðisþegn.
 - **Aukinn stuðningur við skuggakosningar.** Þátttaka í fyrstu kosningum fólks skiptir lykilmáli og segir hvað mest til um það hvort að einstaklingur kjósi aftur. Skuggakosningar hafa jákvæð áhrif á þátttöku ungmenna í almennum kosningum, sé rétt staðið að þeim. Með því að brjóta upp kennsluna og taka sérstakan tíma til kosninga er verið að gera kosningahegðunina að vana (e. habit).

- **Lýðræðiskennsla í gegnum nemendafélög.** Lýðræðiskennsla getur verið á ýmsan máta, sem dæmi má nefna kosningar í nemendaráð. Ef haldið er vel utan um nemendaráðin og nemendur sérstaklega hvattir til þess að kynna sér þau, getur það orðið þeim sem ákveðin reynsla af lýðræði.
- **Aukið aðgengi ungs fólks að stjórnmálum.** Ungt fólk upplifir sig áhrifalaust vegna þess að það er ungt. Það telur stjórnmálaöfl ekki huga að hagsmunum ungs fólks. Fjarlægðin á milli almennings og stjórnmála hefur aukist, því er mikilvægara í dag en nokkru sinni fyrr að efla aðgengi sérstaklega. Ábyrgðin liggur ekki hjá ungu fólki, sem er að taka sín fyrstu skref sem þátttakendur í samfélaginu. Ábyrgðin liggur hjá stjórnvöldum.
 - **Vefsíður stjórnvalda og stjórnmálaflokka skulu endurskoðaðar með tilliti til ungs fólks.** Þar má meðal annars nefna síðu Alþingis. Nauðsynlegt er að vefsíður um stjórnmál höfði til ungs fólks, þær eiga ekki að virka fráhrindandi. Það þarf að vera auðvelt að nálgast upplýsingar inn á þeim og efnið þar þarf að vera sett fram á mannamáli.
 - **Stjórnmálaflokkar leitist við að ná sérstaklega til ungs fólks.** Mikilvægt er að stjórnmálaöfl virki ungt fólk í starfi sínu. Ýmsar leiðir eru til þess færar:
 - Auglýsa starfsemi sína á miðlum þar sem ungt fólk sér hana.
 - Hafa ungt fólk í forystu flokkanna.
 - Hafa fundi um málefni sem brenna sérstaklega á ungu fólki.
 - Hafa skýrar boðleiðir milli ungmennafélaga og flokka.
 - Mæta ungu fólki á þeirra grundvelli, til dæmis með því að taka virkan þátt í skuggakosningum, mæta á málefnafundum þar sem flokkunum er boðið og sækja stjórnmálaviðburði skipulagða af ungu fólki.

1. Inngangur

Hugtakið ungt fólk er skilgreint á ýmsa vegu. Aldur er ekki alltaf viðmið skilgreiningar og er það mismunandi eftir stofnunum og stöðum hvernig ungt fólk er skilgreint. Menningarmálastofnun Sameinuðu þjóðanna (UNESCO) skilgreinir það að vera ungmenni sem tímabil þegar einstaklingur fer frá því að vera alveg upp á foreldra sína háður yfir í að vera sjálfstæður einstaklingur í samfélaginu. Hér verður horft á ungmenni eftir skilgreiningu UNESCO.¹

Markmið rannsóknarinnar er að kanna hvað fær ungt fólk til þess að taka þátt í lýðræðislegum kosningum. Meginrannsóknarspurning verkefnisins er „Hvað fær ungt fólk á Íslandi til þess að kjósa?“.

Leitast var svara við rannsóknarspurningunni með eftirfarandi leiðum:

- (1) Safnað saman kenningum og rannsóknum á málefninu.
- (2) Rýnihóparannsókn var framkvæmd meðal ungmenna sem sóttu nám í framhaldsskólum á höfuðborgarsvæðinu, þar sem leitast var eftir því að öðlast dýpri skilning á skoðunum ungmenna hér á landi á málefninu.
- (3) Viðtöl voru tekin við fulltrúa allra þingflokka, þar sem því var velt upp hvernig stjórnmálaflokkar nálgast og virkja stjórnmálalega þátttöku ungmenna.

Lýðræði er stjórnskipulag þar sem uppspretta valdsins liggur hjá almenningi. Tengslin á milli fólksins og valdsins geta verið afar mismunandi á milli lýðræðissamfélaga en fulltrúalýðræði er þó meginform lýðræðis í öllum lýðræðisríkjum nútímans. Fulltrúalýðræði felst í því að þjóðin velur sér fulltrúa til þess að fara með ríkisvaldið fyrir sína hönd yfir tiltekið tímabil.²

Forsenda þess að lýðræði virki sem stjórnskipulag er að almenningur láti kosningar sig varða og taki þátt í þeim. Þýðing þess er sú, að ef lýðræði treystir á kosningaþátttöku almennings sem

¹United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization., „What do we mean by “youth”?“ <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/youth-definition/>. (sótt júlí 2017).

² Gunnar Helgi Kristinsson., „Lýðræði. Drög að greiningu.“ Skemman. 27.maí 2011. <https://skemman.is/handle/1946/8971> (sótt júlí 2017).

undirstöðu lögmætis ríkisins og ákvarðanatöku stjórnvalda, þá getur lækkandi þátttaka haft skaðleg áhrif á hið lýðræðislega ferli.³ Þegar ákveðnir hópar í samfélaginu taka minni þátt en aðrir í kosningum, hafa þeir ekki jafn sterka rödd innan samfélagsins. Skoðanir þeirra fá þá ekki að áheyrn í ákvörðunartökum stjórnsýslunnar og því líklegt að ákvarðanir verði teknar án þess að gætt sé að hagsmunum þeirra.⁴ Ekki er raunhæft að búast við því að stjórnmálamenn sinni málaflokkum þeirra sem veita þeim ekki aðhald í formi kosninga.

1.2. Kenningar um dvínandi kosningaþátttöku ungs fólks

Árið 2006 unnu þeir Mark Franklin og Cees Van Der rannsókn á kosningarhegðun ungmenna. Þeir skoðuðu lækkandi kosningaþátttöku frá árinu 1945 til 1999 í 22 lýðræðisríkjum. Ein merkasta niðurstaða þeirra var sú að fyrstu kosningar fólks skipta mestu máli til að spá fyrir um framtíðar kjörsókn. Ef að ungt fólk mætir á kjörstað í sínum fyrstu kosningum, er líklegra að kosningaþátttaka þeirra haldist há og stöðug til lengdar.⁵

Kosningaþátttaka fólks, þá sér í lagi ungs fólks, fer almennt dvínandi í flestum lýðræðisríkjum heimsins.⁶ Ýmsar kenningar eru uppi um þær ástæður sem liggja að baki. Yfir 170 breytur voru tilgreindar og rannsakaðar til þess að leita skýringa, frá tímabilinu 2000 til 2010, samkvæmt safngreiningu sem innihélt 90 rannsóknir frá tímabilinu. Samtals voru það átta breytur sem fram komu í um 25% rannsóknanna. Þetta sýnir að ekki hefur fengist samhljóða álit innan fræðanna um þær megin breytur sem skýra kosningaþátttöku fólks. Menntun er þó almennt talin vera sú breyta sem spáir hvað best fyrir um kosningaþátttöku almennings.⁷

³ Russell J. Dalton, *Democratic Challenges, Democratic Choices*. Oxford: Oxford University Press, 2004.

⁴ Gunnar Helgi Kristinnsson, „Lýðræði. Drög að greiningu.“ 2011.

⁵ Mark N. Franklin og Cees Van Der Eijk, *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

⁶ Edward Fieldhouse, Mark Tranmer, og Andrew Russell, "Something About Young People or Something About Elections? Electoral Participation of Young People in Europe: Evidence From a Multilevel Analysis of the European Social Survey," *European Journal of Political Research* 46, no. 6 (2007): , doi:10.1111/j.1475-6765.2007.00713.x

⁷ Kaat Smets, Carolien van Ham, The embarrassment of riches? A meta-analysis of individual-level research on voter turnout, *Electoral Studies*, Volume 32, Issue 2, 2013, 344-359, ISSN 0261-3794, <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2012.12.006>.

Ráðandi skoðun seinustu áratugi í fræðasamfélaginu hefur verið sú að áhugaleysi ungs fólks á Vesturlöndum valdi lækkandi kosningaþátttöku. Fólk sinnir minna af félagsstörfum og sækir meira í fjölbreyttar einstaklingsmiðaðar athafnir. Úrval afþreyingar hefur aukist töluvert. Þetta veldur því að fólk er áhugalausara um stjórnmál heldur en áður fyrr.⁸ Pippa Norris, stjórnmálafræðingur, heldur því hins vegar fram að áhugi fólks á stjórnmálum sé ekki minni í dag en áður. Fólk kjósi einfaldlega óhefðbundnari leiðir til þátttöku. Óhefðbundnar leiðir eru meðal annars að skrifa undir undirskriftarlista, sniðganga vörur, mæta á mótmælafundi og kröfugöngur.⁹ Þó hafa ýmsar rannsóknir sýnt fram á að þeir einstaklingar sem beita óhefðbundnum leiðum er sama fólkið og fer þær formlegu. Þar má meðal annars benda á rannsókn Bjarka Þórs Grönfeldt sem skoðaði sjálfstíltrú í sambandi við þátttöku ungra Íslendinga í stjórnmálum.¹⁰

Stjórnmálafræðingurinn Ellen Quintelier gerði rannsókn á stjórnmálaviðhorfum ungs fólks árið 2007. Meðal niðurstaðna rannsóknarinnar var sú að ungt fólk virtist sérstaklega meðvitað um stöðu sína í samfélaginu. Rannsóknin var unnin upp úr spurningakönnun sem lögð var fyrir ungmenni á aldrinum fimmtán og sextán ára í Belgíu og Kanada. Þar kom fram að meirihluti svarenda taldi sig ekki geta haft áhrif á samfélagið. Töldu mörg ungmennanna að ungt fólk gæti ekki haft áhrif á stjórnmálin, þar sem hagsmunir eldri aldurshópa myndu alltaf hafa forgang og að síður yrði hlustað á þau í pólitískri umræðu. Sést það meðal annars á því að meira en 75% ungmennanna töldu að stjórnmálafólk stæði ekki fyrir þau málefni sem ungmennin vildu sjá. Þá komu einnig fram það sjónarmið að til þess að taka þátt í stjórnmálum þyrfti ungt fólk að sækja sér menntun og væru þau því ekki fullmótaðir meðlimir í samfélaginu. Mörg ungmenni svöruðu líka á þá leið að þeirra tími til að hafa áhrif á stjórnmál myndi koma þegar þau yrðu eldri. Niðurstöður þessarar rannsóknar styðja þá tilgátu að margt ungt fólk upplifi að það geti ekki haft áhrif á stjórnmálin sökum aldurs síns.¹¹

⁸ Robert Putnam, „*Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*,“ New York: Simon & Schuster; 2000.

⁹ Pippa Norris, „*Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*,“ London: Cambridge University Press, 2002.

¹⁰ Bjarki Þór Grönfeldt, „*Self-Efficacy Beliefs and Young People's Political Participation*,“ Reykjavík: Háskólinn í Reykjavík https://skemman.is/bitstream/1946/25650/1/BSc_Thesis_Bjarki.pdf. (sótt júlí 2017).

¹¹ Ellen Quintelier „*Differences in Political Participation Between Young and Old People*,“ *Contemporary Politics* 13(2) 2007.:165-180, doi:10.1080/13569770701562658.

Edward Fieldhouse, Mark Tranmer og Andrew Russell leituðust eftir því að svara því hvers vegna ungt fólk tæki sífellt minni þátt í þingkosningum víðsvegar um Evrópu. Í þeirri viðleitni notuðust þeir við fjölþrepa aðhvarfsgreiningu á gögnum úr Evrópsku samfélagskönnuninni (e. *the European Social Survey*). Rannsóknin sýndi meðal annars að meðalkosningaþátttaka í 22 Evrópuríkjum á tímabilinu 1999 til 2002 var 70%. Aldurshópurinn 25 ára og yngri mældist hins vegar með 51% þátttöku. Þarna munar því um 19% á milli kjósendahópsins í heild og hópi yngstu þátttakenda. Niðurstaða rannsóknarinnar var sú að þær breytur sem almennt hefðu áhrif á kosningaþátttöku fólks, höfðu mest áhrif á yngstu kjósendurna. Helstu breyturnar sem um ræðir eru flokkshollusta, aðild að stjórnmálaflokki, hugmyndir um borgaralega skyldu og áhugi á stjórnmálum.¹²

Stjórnmálafræðingurinn Kaat Smets framkvæmdi rannsókn árið 2015 þar sem hún leitaðist eftir því að útskýra dvínandi kosningaþátttöku ungs fólks. Í rannsókn sinni beitti hún kenningu um breytingar sem hafa orðið á lífsferli fólks. Tilgáta Smets var sú að ungt fólk væri ólíklegra til þess að taka þátt í lýðræðislegum kosningum í dag en áður vegna þess að það „fullorðnaðist“ síðar á lífsleiðinni en áður. Kenningin sem snýr að hægfara þroska (e. *slower maturation theory*) er á þessa leið: „Ungt fólk upplifir seinna en áður stóra lífsviðburði (e. *life-cycle events*) sem stuðla að samfélagslegum þroska“.

Smets tilgreinir sex þætti sem stóra lífsviðburði: Að hafa klárað nám, að vera í sambúð eða giftur, að eiga barn, búa sjálfstætt, vera með fasta stöðuga búsetu og vera í fastri vinnu. Niðurstöður rannsóknar hennar leiddu í ljós að hægfara þroski hafi áhrif á kosningaþátttöku ungs fólks. Smets taldi að ef ekki væri um þessar breytingar á lífsferli fólks að ræða, hefði kosningaþátttaka ungs fólks verið allt að 12% hærri. Þó höfðu þættirnir mismikil áhrif samkvæmt rannsókn hennar. Hjúskaparstaða og búseta hafði mikil áhrif á kosningaþátttöku, þar sem fólk í sambandi og fólk sem býr sjálfstætt var líklegra til þess að kjósa en aðrir. Stöðug búseta, föst

¹² Edward Fieldhouse, Mark Tranmer, og Andrew Russell, "Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey," *European Journal of Political Research* 46, no. 6 (2007): , doi:10.1111/j.1475-6765.2007.00713.x.

vinna og barneignir höfðu ekki marktæk áhrif. Þau ungmenni sem höfðu klárað nám voru hins vegar ólíklegri til að mæta heldur en þau sem enn voru í námi. Smets taldi orsökina vera þá að félagasamtök í skólum hefði greiðari leiðir til þess að virkja ungt fólk.¹³ Þetta rímar við kenningar Dalton um að sterk tenging við samfélagið sé einn af helstu hvötum kosningabátttöku.¹⁴ Dalton telur einnig að stjórnmálaumhverfið sé óaðgengilegra nú en áður. Fólk upplífi meiri fjarlægð á milli sín og stjórnmálaafli en fyrr á tímum.¹⁵

Stjórnmálafræðingurinn André Blais heldur því fram að lífsferliskenningarnar útskýri ekki nægilega þá nýlegu þróun sem orðið hefur á kosningabátttöku ungs fólks víðsvegar um heiminn. Hann telur útskýringuna vera mun á milli kynslóða. Tilgáta hans er að yngsta kynslóðin sem hefur kosningaaldur sé ólíklegri til að kjósa að stærstum hluta vegna þess að þau sýni stjórnmálum minni athygli en áður. Sú kynslóð er einnig ólíklegri til að líta á það sem siðferðislega eða borgaralega skyldu sína að kjósa. Þá taldi hann athyglisvert að þrátt fyrir að menntun sé vissulega áhrifamikil breyta þegar kemur að kosningabátttöku, þá fer kosningabátttaka minnkandi á Vesturlöndum þrátt fyrir hækkandi menntunarstig. Hann taldi þetta styðja enn frekar að um væri að ræða stærri og almennari breytingu á menningu þessara samfélaga.¹⁶

Mikilvægi menntunar er þó ótvíræð þegar kemur að stjórnmálaþátttöku ungs fólks. Í safngreiningu frá 1996, þar sem skoðanir Bandaríkjamanna á stjórnmálum seinustu 50 árin voru teknar saman, kom fram sterk tenging milli þess að hafa stjórnmálalega þekkingu og geta samsvarað sig með stjórnmálaflokkum. Þekkingin eykur einnig líkurnar á að fólk sé samkvæmt sjálfu sér í hugmyndafræði, þ.e. hafi mótað með sér ákveðnar skoðanir. Þá leiddi safngreiningin í ljós að nemendur sem fengu vandaða lýðræðiskennslu væru mun líklegri til að átta sig á stjórnmálaumhverfinu, líta á sig sjálf sem þátttakendur í samfélaginu og mæta á kjörstað. Ef að

¹³ Kaat Smets, „Revisiting the political life-cycle model: later maturation and turnout decline among young adults.“ *European Political Science Review* 8, no. 2 (2016): 225-249.

¹⁴ Russell J. Dalton, *Democratic Challenges, Democratic Choices*. Oxford: Oxford University Press, 2004.

¹⁵ Russell J. Dalton og Martin P. Wattenberg, *Parties without partisans: political change in advanced industrial democracies*, Oxford: Oxford University Press, 2000.

¹⁶ André Blais, E. Gidengil og N. Nevitte, „Where does turnout decline come from?“ *European Journal of Political Research*, 43: (2004) 221–236. doi:10.1111/j.1475-6765.2004.00152.x.

fólk hefur ekki grunnþekkingu um stjórnmál verður erfðara fyrir það að skilja nýliðna pólitíska atburði. Það veldur óöryggi þeirra þegar kemur að stjórnmálum og dregur úr vilja til þess að fara á kjörstað. Þetta er ekkert ólíkt því að reyna að fylgjast með íþróttum án þess að hafa nokkra hugmynd um út á hvað leikurinn gengur.¹⁷

Nýverið var framkvæmd rannsókn á áhrifum skuggakosninga í Noregi. Sterk tenging virðist vera á milli þess að kjósa í skuggakosningum og hafa vilja til þess að kjósa í lýðræðislegum kosningum. Meðal ástæðna eru að kosningahegðun er lærd og með því að brjóta upp kennsluna og taka sérstakan tíma til kosninga er verið að gera kosningahegðunina að vana. Þó þarf að hafa í huga að vilji til þess að kjósa í kosningum þarf ekki endilega að skila sér í kosningaþátttöku. Hægt er sjá töluverða aukningu í kosningaþátttöku ungmenna ef marka má tölur frá þingkosningum árið 2009 annarsvegar og 2013 hinsvegar. Árið 2009 voru 62% ungmenna á aldrinum 18 til 19 ára sem kusu en árið 2013 var hlutfallið komið upp í 70%. Sömu sögu er að segja af aldurshópnum 20 til 24 ára. Árið 2009 var kosningaþátttaka þeirra tæp 53% en árið 2013 hækkaði hún upp í 63%. Athyglisvert er að í bæði skiptin var hún hærri hjá ungmennum á aldrinum 18 til 19 heldur en 20 til 24 ára. Hugsanlegt er að þarna spili inn í áhrif breytinga á skuggakosningunum sem urðu, eins og fyrr sagði, viðfangsmeiri árið 2011.¹⁸

¹⁷ William A. Galston, „*Political Knowledge, Political Engagement, And Civic Education*.“ Annual Review of Political Science 4, no. 1 (2001): 217-34. doi:10.1146/annurev.polisci.4.1.217.

¹⁸ Julie Ane Odegaard Borge, *Tuning in to formal politics: Mock elections at school og the intention of electoral participation among first time voters in Norway*. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0263395716674730> (sótt júlí 2017).

1.3. Staðan utan landsteinanna

Kosningaþátttaka ungs fólks í síðustu þremur þingkosningum.

Svíþjóð, Noregur, Danmörk, Ísland og Finnland.

	2005-2006	2009-2010	2013-2016
<i>Svíþjóð</i>^{*19}	74,4% (2006)	79% (2010)	81,3% (2014)
<i>Ísland</i>^{*20}	-	-	67,2% (2016)
<i>Finnland</i>^{*21}	-	-	47% (2015)
<i>Noregur</i>^{**22}	66%/64% (2005)	62%/53% (2009)	70%/63% (2013)
<i>Danmörk</i>^{***23}	-	-	78,67% (2015)

Mismunandi er eftir löndum hvernig fólki er skipt niður í aldurshópa.

* Aldursbil var 18-24 ára í Svíþjóð, Íslandi og Finnlandi.

** Í Norska gagnabankanum var aldurshópunum skipt í tvennt: 18-20 ára og 21-24 ára.

*** Aðeins hægt að finna tölur fyrir aldurshópinn 18-21 ára í Danmörku, og aðeins í 2015 kosningunum.

Þegar teknar eru saman tölur um kjörsókn fólks á aldrinum 18-24 ára á Norðurlöndunum í síðustu þingkosningum sést að Svíar eru með langbestu kjörsókn ungs fólks á Norðurlöndunum, 81,3%. Þrátt fyrir það var kjörsókn þessa aldurshóps sú lakasta og því ljóst að Svíar eru að glíma við sama vandamál og aðrir. Ungt fólk kýs þar verst af öðrum aldurshópum. Danir fylgja á eftir með 78,67%. Ólíkt hinum Norðurlöndunum hefur vefsíða Hagstofu Noregs ekki möguleikann til að velja þennan aldurshóp í gagnabanka sínum heldur skiptir honum í tvennt. Þar var þátttaka 18-20 ára 70% og 67% hjá aldurshópnum 20-24. Íslendingar koma á eftir með 67,2%. Lægsta

¹⁹ Statistiska centralbyrån, „Statistical database“

<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/en/ssd/?rxid=86abd797-7854-4564-9150-c9b06ae3ab07> (sótt júlí 2017).

²⁰ Hagstofa Íslands, „Yfirlit kosninga.“ <https://hagstofa.is/talnaefni/ibuar/kosningar/yfirlit/> (sótt 15. júlí 2017).

²¹ Hanna Wass og Sami Borg, „Voting Activity in the 2015 Parliamentary Elections Based on Gender, Age and Education.“ Suomen vaalitutkimusportaali.

http://www.vaalitutkimus.fi/fi/aaanestysaktiivisuus/aaanestysprosentit_ryhmittain.html (sótt júlí 2017).

²² Statistisk sentralbyrå, „Storting election, election survey“ <http://bit.ly/2tA29Zj> (Sótt júlí 2017).

²³ Yosef Bhatti, Jens Olav Dahlgaard, Jonas Hedegaard Hansen og Kasper Møller Hansen, „Valgdeltagelsen og vælgerne til Folketingsvalget 2015,“ The University of Copenhagen, http://www.altinget.dk/misc/Bhatti_et_al_2016_FT-valgdeltagelse_og_v_lgere_671091_.pdf (sótt júlí 2017).

kjörsókn á Norðurlöndunum er hjá Finnum sem fengu 47% ungmenna á kjörstað í síðustu þingkosningum.

Upprunalega var markmið þessarar skýrslu að kynna og bera saman hvað hefur gert í þeim löndum sem við lítum reglulega til. Þegar leið á verkefnið var þó ljóst að aðgengi að upplýsingum er verulega ábótavant. Þá virðist sem að þessi málaflokkur hafi verið jafn vanræktur í samanburðarlöndunum, líkt og hér á landi. Oft höfðu þessi gögn hvorki verið tekin saman, né unnið í þeim. Þá reyndist mjög snúið að kynna sér þær aðgerðir sem hefur verið hrint í framkvæmd í þessum löndum. Því var því tekin sú ákvörðun að sleppa heilsteypum samanburðarkafli þar sem þær takmörkuðu upplýsingar sem við gátum aflað okkur báðu ekki upp á það og svöruðu ekki rannsóknarspurningu okkar.

Athyglisvert er þó að öll samanburðarlöndin, Noregur, Finnland, Svíþjóð og Danmörk hafa farið þá leið að halda skuggakosningar í þeirri von um að það hafi jákvæð áhrif á kjörsókn ungs fólks. Noregur byrjaði að halda skuggakosningar fyrir ungt fólk um miðja seinustu öld. Þar með er Noregur eina landið með langtíma reynslu af slíkum kosningum.²⁴ Ekki fundust upplýsingar hversu lengi Svíar hafa haldið skuggakosningar, sem verður að þykja einkennilegt í ljósi þess hve virk þau hafa verið í lýðræðismálum. Í samræðum við finnsk ungmenni kom fram að skuggakosningunum væri ekki tekið alvarlega, ástæðurnar sem gefnar voru fyrir þessu snerust um að ekki hefði verið eytt mikilli orku í kosningarnar og að fullorðnu fólki væri almennt sama um hvernig þær færu fram. Ísland lét fyrst reyna á skuggakosningar fyrir síðustu þingkosningar með góðum árangri.

1.4. Staðan á Íslandi

Á Íslandi hefur ekki verið safnað mikið af tölulegum upplýsingum um aldursdreifingu kjósenda. Árið 2013 tók Landssamband æskulýðsfélaga (LÆF) þó saman skýrslu sem byggð var að mestu á niðurstöðum úr Íslensku Kosningarannsókninni (ICENES), umfangsmikilli skoðanakönnun

²⁴ Julie Ane Odegaard Borge, *Tuning in to formal politics: Mock elections at school and the intention of electoral participation among first time voters in Norway*. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0263395716674730> (sótt júlí 2017).

sem lögð hefur verið fyrir dæmigert úrtak kjósenda eftir hverjar alþingiskosningar frá árinu 1983. Samkvæmt skýrslu LÆF voru skýrar vísbendingar um að kosningaþátttaka ungs fólks færi dvínandi. Skýrslan vakti athygli og varð til þess að umræða hófst um stöðu mála. Þetta varð til þess að þingsályktunartillaga var sett fram, unnin af Sigríði Ingibjörgu Ingadóttur, þingmanni Samfylkingarinnar, í samstarfi við LÆF, þar sem þess var krafist að Hagstofa Íslands byrjaði að skrásetja kjörsókn eftir aldri. Þingsályktunin var samþykkt og árið 2014 hóf Hagstofan að taka saman aldursdreifingu þeirra sem mættu á kjörstað.²⁵ Áður hafði Hagstofan einungis tekið saman upplýsingar um kjörsókn eftir sveitarfélögum og kyni. Síðan Hagstofan fór að taka saman þessi gögn hafa farið fram þrennar kosningar, allar þó á mismunandi stigum stjórnerfðisins. Voru það sveitarstjórnarkosningarnar árið 2014 og forseta- og alþingiskosningarnar árið 2016. Í öllum tilvikum var það fólk undir þrítugu sem skilaði sér verst á kjörstað.²⁶ Í síðustu sveitarstjórnarkosningum, árið 2014, mætti einungis tæplega helmingur fólks á aldrinum 18 til 29 ára á kjörstað, þ.e. 47,5%. Í síðustu alþingiskosningum, árið 2016, var þátttaka sama aldurshóps 67,7%.²⁷

Ýmsar breytur hafa áhrif á kosningaþátttöku fólks. Í bókinni *The Nordic Voter* (2014) má finna upplýsingar um þær breytur sem höfðu áhrif á kosningaþátttöku fólks á Íslandi í kosningunum árið 2007. Hér verður farið yfir þær breytur sem höfðu marktæk áhrif á kjörsókn á Íslandi samkvæmt rannsókninni.

Marktækar breytur:²⁸

- **Aldur:** mikill munur var á mætingu yngstu aldurshópanna og þeirra sem eldri voru. Eini hópurinn sem hafði ekki marktækt betri mætingu var elsti aldurshópurinn, 65+ ára.
- **Hjúskaparstaða:** fólk í sambandi eða hjónabandi var líklegra til þess að kjósa en einhleypir.

²⁵ Landssamband æskulýðsfélga, „Árskýrsla LÆF 2015“, <http://45.55.244.207/wp-content/uploads/2017/08/Annual-Report-2015.pdf>. (sótt ágúst 2017).

²⁶ Það er sérlega athyglisvert í ljósi þess að elstu kjósendur eiga einna erfiðast með aðgengi að kjörstöðum.

²⁷ Hagstofa Íslands, „Yfirlit kosninga.“ <https://hagstofa.is/talnaefni/ibuar/kosningar/yfirlit/> (sótt júlí 2017).

²⁸ Sjá nánari útlistun á breytur og marktækni þeirra í ítarefni.

- **Menntun:** fólk með framhalds- eða háskólamenntun var líklegra til þess að kjósa en þau sem einungis höfðu lokið skyldunámi.
- **Staða á vinnumarkaði:** sjálfstætt starfandi aðilar og fólk í stjórnunarstöðum var líklegra til þess að kjósa en aðrir hópar fólks á vinnumarkaði.
- **Flokkshollusta:** fólk sem kenndi sig við ákveðinn flokk var líklegra til þess að kjósa en þau sem gerðu það ekki.
- **Vitund um stjórnmál:** fólk með miðlungs- eða mikla stjórnmálafræðilega vitund var líklegra til þess að kjósa en fólk með litla vitund.
- **Þekking á stjórnmálum:** fólk með miðlungs- eða mikla stjórnmálafræðilega þekkingu var líklegra til þess að kjósa en fólk með litla þekkingu.
- **Staðsetning á hægri-vinstri kvarða:** hægri sinnað fólk var líklegra til þess að kjósa en fólk sem skilgreinir sig við miðju.
- **Hugmyndafræðilegir öfgar:** fólk með nokkuð og mjög öfgafullar skoðanir var líklegra til að kjósa en fólk með síður öfgafullar skoðanir.

Skýrsla Félagsvísindastofnunar HÍ

Árið 2014 gerðu nokkrir fræðimenn við Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands og Háskólann á Akureyri, í samstarfi við innanríkisráðuneytið, Samband íslenskra sveitarfélaga og Reykjavíkurborg, rannsókn á dræmri kjörsókn í sveitarstjórnarkosningum það árið. Rannsóknin fól í sér net- og símakönnun og alls svöruðu 3.402 manns könnuninni, með jöfnu kynjahlutfalli. Hér er ætlunin að varpa ljósi á helstu breyturnar sem skiptu máli í hópi yngstu kjósenda í könnuninni, frá 18 til 29 ára. Fjöldi svarenda á því bili voru 379 eða um 22% af heildarfjölda svarenda.²⁹

²⁹Innanríkisráðuneytið, *Skýrsla Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands um ástæður dræmrar kjörsóknar í sveitarstjórnarkosningunum 2014* (Reykjavík: Innanríkisráðuneytið, 2014) https://www.stjornarradid.is/media/innanrikisraduneyti-media/media/utgafa/sveitarstjornarkosningar2014_19122014.pdf (sótt júlí 2017).

Í skýrslu Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands um rannsóknina er varpað ljósi á þær ástæður sem ungt fólk, á aldrinum 18 til 29 ára, gaf fyrir því að hafa ekki kosið. Hér eru þær ástæður sem náðu yfir minnst 30% ungs fólks sem ekki kaus.³⁰

- 74% töldu sig líklegri til þess að hafa kosið hefðu kosningarnar verið rafrænar.
- 40% töldu sig líklegri til þess að hafa kosið hefðu þau getað kosið einstaka frambjóðendur, þvert á flokka.
- 37% töldu sig líklegri til að hafa kosið hefðu kosningarnar farið fram á öðrum degi.
- 33% gáfu þá ástæðu að enginn flokkanna í framboði hafi höfðað til sín.
- 32% gáfu þá ástæðu að þau nemtu ekki að kjósa.
- 30% töldu að atkvæði sitt hefði ekki haft áhrif á úrslit kosninganna.³¹

Því yngri aldurshópur, því líklegra var að dagsetningin hefði áhrif. Það skipti eldri aldurshópa síst máli á hvaða degi var kosið.³²

Fólk á aldrinum 18 til 44 ára töldu sig frekar hefðu kosið væru rafrænar kosningar hefðu verið í boði; því er það ekki eingöngu yngsti aldursflokkurinn heldur tveir yngri aldurshóparnir sem sýna sérstakan áhuga á því. Sá áhugi er minni því eldra sem fólk er.³³ Rannsóknir hafa þó bent til þess að rafrænar kosningar hafi ekki byltingarkennd áhrif á þátttöku, heldur skapi fyrst og fremst nýjar leiðir fyrir þá sem taka nú þegar þátt. Þetta kemur meðal annars fram í skýrslunni *Young People and Democratic Life in Europe* frá árinu 2015.³⁴

Ungt fólk sker sig mikið frá öðrum aldurshópum í könnuninni. Ástæðurnar sem gefnar voru fyrir því að kjósa ekki virtust annað hvort eiga mjög vel við eða mjög illa við ungt fólk sem svaraði könnuninni. Þetta bendir til þess að það séu ekki endilega sömu þættirnir sem skipta ungt fólk máli samanborið við aðra aldurshópa. Eftir yfirferð á skýrslunni stingur það í stúf hve fáar breytur útskýra dræma kosningaþátttöku ungs fólks. Skýrslunni var ætlað að útskýra dræma

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Ibid

³³ Ibid

³⁴ Sjá nánari upplýsingar í viðauka 7.3.

kosningaþátttöku en tekst illa til þegar kemur að þeim aldurshópi sem skilaði sér sjaldnast á kjörstað, sem sagt ungu fólki.

Árið 2015 gerði Birta Sigmundsdóttir, nemi við Stjórn málafræðideild Háskóla Íslands, rannsókn þar sem reynt var að komast að því hvað valdi dvínandi kjörsókn ungs fólks. Notast var við fjórar tilgátur og var stuðst við svör ungmenna í skýrslu innanríkisráðuneytsins til að sannreyna þær. Tilgáturnar voru:

1. Að ungt fólki gæfi frekar þá skýringu að það mæti ekki á kjörstað sökum áhugaleysis heldur en eldra fólki.
2. Að því áhugalausara sem ungt fólki væri um stjórnmál, því ólíklegra væri það til að kjósa.
3. Að ungt fólki sem mætti ekki á kjörstað fengi fremur útrás fyrir áhuga sinn á stjórnmálum með óhefðbundnari leiðum.
4. Að traust og ánægja ungs fólks í garð sveitarstjórnar í eigin sveitarfélagi hefði jákvæð áhrif á kosningaþátttöku ungmenna.

Niðurstaða rannsóknarinnar var að fyrsta, önnur og fjórða tilgátan virtust allar eiga að nokkru leyti við. Aftur á móti virtist þriðja tilgátan ekki vera að öllu leyti í samræmi við niðurstöður. Ungt fólki á Íslandi virtist almennt ekki taka sérstaklega þátt í því sem mundi flokkast sem óhefðbundnar leiðir til stjórnmálaþátttöku. Vinsælasta óhefðbundna leiðin var að skrifa undir undirskriftarlista en einungis um helmingur ungmenna hafði gert það. Þó virtust ungmenni vera duglegri en eldri aldurshópar til að taka þátt með óhefðbundnari leiðum.

Kosningaherferðin #ÉgKýs

Verkefninu #ÉgKýs var hrundið af stað fyrir Alþingiskosningarnar haustið 2016 og var samstarf margra hagsmunaaðila en Landssamband ungmennafélaga og Samband íslenskra framhaldsskólanema stóðu fyrir því. #ÉgKýs samanstóð meðal annars af fundum með frambjóðendum, netherferð, lýðræðisviku og skuggakosningum. Með skuggakosningum er átt við fræðsluáðferð sem hefur það markmið að gefa ungu fólki tækifæri til að undirbúa sig fyrir kosningar og hvetja það til að taka þátt. Haldnar voru skuggakosningar í 22 framhaldsskólum og var reynt að líkja eftir almennum kosningum eins og kostur var.³⁵

³⁵ Tinna Isebarn og Hildur Björgvinsdóttir, “Skuggakosningar í framhaldsskólum: Skýrsla um lýðræðisáttakið #ÉgKýs 2016.” Reykjavík: Landssamband ungmennafélaga og Samband íslenskra framhaldsskólanema, 2017.

2. Rýnihópar

Nú beinum við sjónum okkar að viðhorfum ungs fólk hér á landi til kosninga og lýðræðisverkefnisins #ÉgKýs. Markmið rýnihópanna var fyrst og fremst að öðlast dýpri skilning á því hvað fær ungt fólk á Íslandi til þess að kjósa og hvers vegna það velur að kjósa ekki.

2.1. Aðferðir og verklag

Rýnihóparnir voru tveir og þátttakendur fimm í fyrri hóp og sjö í seinni hóp. Aldursbil þátttakanda var 16 til 20 ára. Rýnihóparnir samanstóðu af fólki sem hafði tekið þátt í verkefninu #ÉgKýs. Með þátttöku í #ÉgKýs er átt við að ungmennin hafi verið í skóla þar sem kosningaherferðin fór fram, mætt þann dag þegar kosningarnar voru haldnar og kynnt sér stjórnmálaflokkanna að einhverju leyti. Ekki var gerð krafa um að hafa kosið í skuggakosningunum.

Helsti munurinn á hópunum var sá að í hóp eitt fengum við aðila úr þremur ólíkum skólum en í hóp tvö voru þátttakendur aðeins úr einum skóla, Menntaskólanum í Reykjavík. Hópur eitt samanstóð af fólki úr Fjölbautaskóla Garðabæjar, Verzlunarskóla Íslands og Menntaskólanum í

Reykjavík. Nöfnum þeirra hefur verið breytt í vinsælustu karlins og kvenkynsnöfn á Íslandi samkvæmt Hagstofu Íslands. Rýnihóparannsóknin var framkvæmd þann 24. júlí 2017. Leit að þátttakendum fór fram í gegnum tölvupósta og Facebook hópa. Talað var við tengiliði #ÉgKýs úr skólum á höfuðborgarsvæðinu og þeir fengnir með í leit af þátttakendum. Áhugi á stjórnmálum var ekki skilyrði heldur var leitast eftir ungmennum bæði með áhuga og engan áhuga. Skilyrðin

FRAMHALDSSKÓLANEMAR!

Ertu á aldrinum 16 til 20 ára?

Stundaru nám í framhaldsskóla á höfuðborgarsvæðinu?

Tókstu þátt í #ÉgKýs kosningaverkefninu?

Langar þig í gjafabréf í fótboltagolf frá Skemmtigarðinum og frímiða í Sögusafnið?

Ertu laus á mánudaginn 24. júlí klukkan 17:00 eða 19:00 í smá spjall?

ENDILEGA HAFIÐ SAMBAND VIÐ OKKUR Á NETFANGINU
UNGT FOLK TIL AHRIFA@GMAIL.COM

fyrir þátttöku í rýnihópunum voru að stunda nám í skóla á höfuðborgarsvæðinu, hafa tekið þátt í kosningaverkefninu #ÉgKýs og vera á aldrinum 16 til 20 ára. Þátttakendur fengu að launum gjafakort frá Skemmtigarðinum og Sögusafninu.

Stjórnendur rýnihópanna voru tveir í bæði skiptin, annar stjórnaði umræðum á meðan hinn ritaði niður hjá sér þemu sem fram komu. Vel tókst til og þátttakendur komu fram með ýmsar lausnamiðaðar skoðanir á málunum. Byrjað var á léttu spjalli áður en upptökur hófust og var með því leitast eftir að gefa þátttakendum tækifæri til þess að kynnast ásamt því að skapa afslappað andrúmsloft. Helstu spurningar rýnihópsins voru eftirfarandi:

- Hvar heyrið þið helst um stjórnsmál?
- Eru einhver málefni sérstaklega málefni ungs fólks?
- Hvað finnst ykkur um lýðræðislegar kosningar (dæmi: sveitarstjórnarkosningar og alþingiskosningar)?
- Takið þið þátt í kosningum?
- Er höfðað til ungmenna í kosningum?
- Nú hafið þið tekið beinan þátt í #ÉgKýs verkefninu. Hvernig fannst ykkur það?

Samræðurnar voru teknar upp með leyfi þátttakenda og þemagreindar.

2.2. Samræður

Byrjað var á því að spyrja þátttakendur víðtækra spurninga um stjórnsmál en síðan kafað sérstaklega ofan í viss málefni. Helstu vangaveltur þátttakenda um kosningaþátttöku ungs fólks sneru að aðgengismálum, áhrifaleysi og vanvirðingu í garð ungs fólks og mikilvægi fræðslu.

2.2.1. Aðgengi

Reglulega kom fram sú skoðun þátttakenda að aðgengi að upplýsingum um stjórnsmál, flokka og kosningar væri slæmt. Þá var meðal annars bent á að heimasíða Alþingis væri mjög óaðgengileg, upplýsingar um opna fundi takmarkaðar og erfitt að finna fyrirmyndir á svipuðum aldri í stjórnsmálum.

Hópur tvö velti því samhljóða fyrir sér hvort að það þyrfti ekki einfaldlega eitthvað í líkingu við „crash course“, auðveld og aðgengileg námskeið þar sem hægt væri að afla sér upplýsinga um stjórnsmál og ólík stjórnsmálaöfl.

Það er bara svo mikið af hlutum sem eru ennþá í fortíðinni. Þú veist... þetta er tuttugasta og fyrsta öldin, við höfum internetið. - *Jón, Fjölbrautaskólinn í Garðabæ, hópur eitt.*

Í hópi eitt var meðal annars rætt um að þær upplýsingar sem nú þegar eru til staðar geta verið villandi. Erfitt sé fyrir ungmenni að átta sig á því hvaða upplýsingar eru réttar og hverjar eru það ekki. Þá var mikið rætt um fjarlægðina sem þátttakendur töldu yfirleitt einkennandi á milli ungs fólks og stjórnsmálaafla. Þegar aðal rannsóknarspurningunni: „Hvað fær ungt fólks til þess að kjósa?“ var varpað fram, voru aðgengismálin ofarlega á baugi. Fjallað var um að það væri lítið gert til þess að hvetja ungt fólk að mæta á málefnafundum eða fundum stjórnsmálaflokkanna, upplýsingar um slíka fundi væru fáar í nærumhverfinu og ungt fólk sjaldnast markhópurinn fyrir slíka fundi.

Svo líka bara það að auka aðgengi fyrir ungt fólk... að komast að viðburðum og svoleiðis... Það er mjög mikilvægt, það er mjög erfitt fyrir... Þú veist ef að... ef að þú ert á okkar aldri og ætlar bara að fara í... fara á einhvern fund... þá er það mjög flókið fyrir þig, þú veist, þú þarft að leita af því... þó að... og það eru fæstir að fara gera það núna... þetta er svona... þetta er ekki mjög hátt sett á... á forgangslistanum. - *Jón, Fjölbrautaskólinn í Garðabæ, hópur eitt.*

Sú skoðun kom fram að stjórnsmálin væru ekki hluti af umhverfi ungmenna.

Þetta er bara ekki nógu mikið í umhverfinu okkar svo við getum þú veist... það er bara svo erfitt að vera á netinu og fara á síðurnar og svona fullt af einhverju svona loforðum, loforðum, sem hljóma öll nákvæmlega eins. - *Sigrún, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö.*

Meðal lausna sem ungmennin höfðu við fjarlægðinni var að fá stjórnsmálafólk í auknum mæli í skólana. Umfjöllun um málefnið spratt upp í hópi eitt og fjölluðu þátttakendur um jákvæða reynslu sína af fyrrum heimsóknum stjórnsmálafólks.

Já... bara að... eins og ég segi þá var mjög þægilegt að fá stjórnsmálamennina í tíma hjá okkur. Þetta voru reyndar stjórnsmálafræðitímar. Þeir komu í heimsókn, og líka bara... opnir fundir af og til skilurðu, sem eru auglýstir vel. - *Margrét, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur eitt.*

Vangaveltur um mikilvægi nálægra fyrirmynda komu fram hjá báðum hópum. Ingibjörg nefndi til dæmis að þegar hún sá aðila í stjórnámálum sem hún kannaðist við og var á hennar eigin aldri, þá hafi áhuginn blossað upp hjá henni sjálfri.

Þegar maður sér strák, eins og það kom hérna einn sem er í Samfylkingunni og sat og bara eitthvað... já hann var með mér í skóla, þekki hann, gaman að hlusta á hann fattarðu? Þá tengir maður miklu betur við það heldur en... ég veit ekki. Þetta er fólk sem maður þekkir... Þau hafa áhuga á þessu, af hverju ætti ég ekki að kynna mér það líka? - *Ingibjörg, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur 2.*

Þátttakendur voru spurðir sérstaklega hvort að þau teldu líklegra að þau færu óhefðbundnar leiðir í stjórnámalapátttöku heldur en þær hefðbundnu. Skýrt var fyrir þeim hvað teldist til óhefðbundna leiða og meðal annars tekin dæmi um gjörninga í formi myllumerkja á samfélagsmiðlum og mætingu á mótmæli. Ungmennin voru mjög opin fyrir óformlegum leiðum en sýndu ekki sérlega meiri áhuga á þeim en þeim formlegu. Þau upplifðu þó aðgengi að óformlegu leiðunum auðveldara.

2.2.2. Vanvirðing

Oft var komið inn á vanvirðingu sem þátttakendur upplifa sökum aldurs. Þemað var sérstaklega sterkt í fyrri hópnum, þó það hafi komið fram í þeim báðum. Kristínu fannst það óþægileg tilhugsun hvernig fyrirfram mótaðar skoðanir sem aðrir hafa á henni vegna aldurs, hefðu áhrif á hversu mikið mark væri tekið á skoðunum hennar.

Mér finnst einhvern veginn af því að, svona, ungur og vitlaus, þá... Ókei, ekki að það komi fram á atkvæðaseðli hvað maður er gamall þegar maður kýs skilurðu, en... svona, já... Fólk tekur þá minna mark á því sem maður hefur að segja skilurðu? - *Kristín, Verzlunarskóli Íslands, hópur eitt.*

Síðar kom Guðrún inn á svipaðan punkt þegar spyrill velti því upp hvernig stjórnálamenn ættu að nálgast ungmenni.

Ekki tala við okkur eins og við séum lítil... svona litlir krakkar... Þú veist við skiljum alveg hvað þú ert að segja... hættu að vanmeta ungt fólk. Já og bara hlusta meira á mann þegar að maður talar. - *Guðrún, Fjölbrautaskólinn í Garðabæ, hópur eitt.*

Í þessu samhengi var rætt um heimsóknir flokkanna í skólanna vegna #ÉgKýs kosningaherferðarinnar. Ólíkt virtist vera eftir stjórnmálafólki hvernig ungmenni upplifðu framkomu þeirra.

Maður fann það bara þegar þau komu í skólann hvað, uuh, mismunandi flokkar báru mikla virðingu fyrir manni. Sumir töluðu niður til manns, sumir bara töluðu til manns eins og væri bara jafningi þeirra... og maður fann það alveg... og það hafði alveg líka áhrif... - *Sigríður, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur eitt.*

2.2.3. Mikilvægi fræðslu

Menntun var ríkjandi þema í báðum hópum. Talað var um að skortur væri á fræðslu varðandi stjórnmál og kosningar. Nokkrir einstaklingar fundu fyrir miklu óöryggi þegar kom að því að kjósa í fyrsta skipti.

Allt í einu þurfti ég... þú veist... einhvernvegin, mér fannst ég bara þurfa að lesa mig til um alla flokkana og mynda mér skoðun á einhverri viku en finnst það ekki rétt skilurðu? - *Kristín, Verzlunarskóli Íslands, hópur eitt.*

Ríkjandi óvissa um stjórnmál og stjórnmálaþátttöku kom reglulega upp. Sigríður segir auðvelt að upplifa sig lítinn þegar maður veit ekki hvernig kerfið virkar og hefur ekki fengið nægar upplýsingar.

Já, mig langaði bara að segja að maður upplifi sig svoldið lítinn, þegar maður er sérstaklega að byrja á þessu, að taka sínu fyrstu skref í þarna... kosningaþátttökunni, maður veit aldrei hvar maður á að byrja og hvernig maður á að byrja. - *Sigríður, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur eitt.*

Flestir voru sammála því að það væri skylda skólakerfisins að fræða ungt fólk um stjórnmál og mikilvægi þess að kjósa í lýðræðisþjóðfélagi. Mikilvægt sé að kenna börnum hvernig ákvarðanir eru teknar í samfélaginu og hvert hlutverk helstu stofnanna eru. Einnig væri æskilegt að fara lauslega yfir stjórnmálaflokkanna, svo börn hefðu hugmynd um helsta muninn á stefnum án þess að umræðan sé of hlutdræg.

Ýmsum tiltækum leiðum var velt upp til þess að gæta hlutleysi skólastarfsmanna. Ungmennin óttuðust ekki að fá hlutdræga einstaklinga inn fyrir dyrnar á skólanum en töldu þá ásetning stjórnmálafólksins þurfa að vera skýran.

Hafa bara einn upplýsingafulltrúa úr hverjum flokki sem á bara að sjá um þetta eða eitthvað, ég, það meikar alveg þannig séð sense en það er alveg en það er alveg flókið... líka, en þú veist, ég myndi persónulega vilja hlusta á einhvern heldur en að lesa eitthvað um einhvern stjórnmálaflokk... - *Margrét, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö.*

Þegar spurt var um hvernig staðið væri að fræðslu um stjórnmál töldu flestir að betur mætti fara. Upplifun Guðmundar var sú að það væri alltaf átak í aðdraganda kosninga. Það er þó tiltölulega nýkomið til sjónar með #ÉgKýs kosningaherferðinni. Guðmundur taldi ekki nóg að vera með átök fyrir kosningar en vildi vekja vitund ungs fólks á stjórnmálum fyrr. Þetta samrýmdist skoðunum annarra þátttakenda.

Hún er allt í lagi í aðdraganda kosninga, það er eins og það sé alltaf eitthvað átak og allir að taka þátt og eitthvað, en mér finnst það eiga að byrja fyrr sko. Þegar maður er í grunnskóla þá... vekja vitund ungra barn, bara, á stjórnmálum með viðeigandi hætti. Þannig að þú veist fólk fá ekki alveg holskeflu af stjórnmálaáróðri framan í sig bara daginn fyrir kosningar. - *Guðmundur, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö*

2.2.4. Áhrifaleysi

Báðir hópar komu reglulega inn á upplifun sína á því hve lítil áhrif ungt fólk fær að hafa í samfélaginu. Guðmundur í seinni hópnum upplifði ákveðið áhrifaleysi sökum aldurs þrátt fyrir að hafa öðlast sjálfræði.

Þetta er kannski þínu millibilsástand, þú veist þú átt að vera orðinn sjálfráða og ráða öllu en samt þótt að maður sé nítján þá ráða mamma og pabbi samt ennþá mjög miklu og það litast út til stjórnmála. Þú ert með allskonar völd yfir sjálfum þér en svo ertu með minni völd yfir mörgu öðru og... hérna. Þetta er oft svona millibilsástand sem er erfitt er að... Svona... - *Guðmundur, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö.*

Undir þessa skoðun tóku ungmenni úr báðum hópnum. Í fyrri hópnum var til að mynda nefnt að oft virðist sem þessi aldurshópur gleymist þegar rætt er um hagsmuni þjóðarinnar. Meðan mikið er rætt um vandamál í heilbrigðismálum og hjá barnafjölskyldum virðist sem málefni ungmenna hafi setið á hakanum. Var þar meðal annars nefnt námslánakerfið og húsnæðismál. Þá var komið inn á erfðileika ungs fólks við að hefja eigin búskap, þrátt fyrir að vera sjálfráða og jafnvel búin í námi.

Þessi upplifun leiðir af sér ákveðið vonleysi. Það skein í gegnum samræðurnar þegar þátttakendur voru spurðir um það hvers vegna þau telji sum ungmenni sleppi því að mæta á kjörstað. Ungmennin veltu fyrir sér hvort skoðanir þeirra skiptu eitthverju máli eða einungis atkvæði þeirra.

Eins og það sé verið að reyna að... hálfpartinn bara... kaupa atkvæði... eða svona þú veist eins og svona skoðanir skipti ekki máli heldur bara atkvæðið. - *Guðmundur, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö.*

2.2.5. #ÉgKýs kosningaherferðin

Þátttakendur voru sérstaklega spurðir út í #ÉgKýs kosningaherferðina. Kristín í fyrsta hópi nefndi að verkefnið hefði stuðlað að auknu öryggi í garð kosninganna sem voru haldnar skömmu eftir herferðina. Talsverður munur var á umfangi #ÉgKýs verkefnisins ef marka má frásagnir einstaklinga í rýnihópunum. Skólarnir lögðu mismikinn tíma og vinnu í framkvæmd verkefnisins. Ýmsir aðilar úr báðum hópum komu inn á áhrif verkefnisins í skólanum.

Ég pældi alveg frekar mikið í þessu fyrir þetta en ég held þetta hafi alveg haft áhrif á aðra, eða þú veist, vini mína og ég á nokkrar vinkonur sem höfðu bara ekkert pælt í þessu. - *Helga, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö.*

Sigríði fannst verkefnið hafa tekist vel til í MR. Að hennar frásögn virðist verkefnið hafa skapað umræður á milli nemenda um stjórnmál. Líf hafi verið í umræðunum lengi eftir kosningaherferðina sjálfa.

Já, mér fannst þetta bara rosalega gott eða þú veist... allavegana í MR, þá var rosalega gert mikið úr þessu. Það, sko, það sköpuðust bara miklar umræður í skólanum... og það kynntu sér þetta... Þessi vika snerist bara um pólitík og það var alveg svolítið lengi eftir á, að fólk væri að tala um þetta... Ekki, þú veist... ekki hvað kaustu? Heldur meira bara að ræða saman um uppbyggileg málefni í samfélaginu. Sem mér finnst rosalega gott og hollt fyrir alla að gera. Þannig að ég er rosalega hlynnt #ÉgKýs-verkefninu. - *Sigríður, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur eitt.*

Annar hljómur var í Jóni, nemenda í Fjölbrautaskólanum í Garðabæ en þar virðast skuggakosningarnar ekki hafa skilað sér eins til nemenda.

Já þetta var... ég var svoldið svekktur yfir því hvað... sko... það myndaðist eiginlega engin umræða hjá okkur í FG. Það var eiginlega bara gerðist ekkert. - *Jón, Fjölbrautaskólinn í Garðabæ, hópur eitt.*

Viðhorfið á verkefninu var í heild sinni jákvætt. Þátttakendur úr FG fjölluðu mikið um að meiri tíma hefði átt að eyða í verkefnið. Verkefnið var kynnt til sögunnar sama dag og kosningin var samkvæmt Guðrúnu.

Ég held að hjá okkur hefði mátt vera meira... kynna þetta fyrr, og segja frá fyrr í staðinn fyrir sama dag og jafnvel láta bara fattarðu svona semi fund í Urðarbrunni og segja frá hvað þetta er í staðinn fyrir að gera það í frímínútum... Allir voru bara að borða svo stóð einhver uppá svið og var segja hvað var að fara að gerast og en enginn var að hlusta... - *Guðrún, Fjölbrautaskólinn í Garðabæ, hópur eitt.*

Kristínu þótti mikilvægt að fá aðstoð utanaðkomandi aðila við kosningaherferðina, því að hennar sögn þykir ekki jafn spennandi að fólk úr skólanum sjái um verkið. Stjórnmalaflokkarnir gætu þá til dæmis tekið sig saman og kynnt kosningaherferðina.

Held að það hefði bara verið sterkur leikur bara hjá flokkunum að koma bara, þú veist, ef þau myndu kynna þetta... einhverjir fulltrúar skilurðu bara svona þetta væri ekki bara skólinn eitthvað heyrðu núna verður þetta bara... þú veist, eins og þetta sé eitthvað svona samfélagsdagar í skólanum, heldur sé þetta... þau koma og bara, þú veist, þetta skiptir máli, en þetta er samt ekki kosningarnar sjálfar og... Þú veist að þeir mættu... æjj að flokkarnir hefðu tekið meiri þátt í þessu... - *Kristín, Verzlunarskóli Íslands, hópur eitt.*

Ungmennin í seinni rýnihópnum veltu því mikið fyrir sér hvers vegna þau fengu ekki að sjá niðurstöður kosningarinnar eftir skólum og sýndu því mikinn áhuga fyrir framtíðar skuggakosningar. Upplifunin var sú að ekki væri verið að standa að verki á þeirra forsendum.

Ég held að það hafi bara ekki verið gert ráð fyrir að við hefðum ekki eins mikinn áhuga og við höfðum... við þú veist... þegar þú veist þegar stærri kosningar þá ertu að sjá yfir náttúrulega allt landið og þú veist það tengist manni ekkert, en þetta eru, fattarðu, krakkar, þú veist vinkonur mínar í sama skóla. Manni langar alveg að sjá meira, þú veist við höfum alveg áhuga að sjá hvað er að gerast í öðrum skólum og okkar eigin skóla. Það er svona... ekki alveg uppfyllt þarfir okkar kannski... - *Margrét, Menntaskólinn í Reykjavík, hópur tvö.*

Viðhorf um áhrifaleysi ungs fólks endurspegladist þegar #ÉgKýs kosningaherferðin var rædd. Anna úr Fjölbrautaskólanum í Garðabæ lýsti upplifun sinni á kosningaverkefninu. Það skipti Önnu miklu máli að ungt fólk fái áheyrn, þá yrðu verkefni á borð við #ÉgKýs farsælli. Guðmundur í seinni hópnum kom einnig inn á áhrifaleysi ungs fólks við undirtektir annarra úr hópnum. Þar lagði hann áherslu á mikilvægi þess að skuggakosningunum sé tekið alvarlega.

Hópur tvö - Menntaskólinn í Reykjavík:

Guðmundur - Þú veist... það var enginn að taka þessu svona alvarlega og ég held að ungmenni taki þessu ekki alvarlega útaf því að eldra fólk er ekki að taka okkur alvarlega.

Sigrún - Já, ég er sammála því sem þau sögðu, skilurðu, þetta var bara svona eins og... Svona...

Guðmundur - ... Allt í plati.

2.2.6. Skólalýðræði

Í umræðum um #ÉgKýs kosningaverkefnið spurði Jón, úr Fjölbrautaskóla Garðabæjar, hvernig skólalýðræðið væri í MR og Versló. Út frá því spruttu miklar umræður um það hvernig skólalýðræði spilar inn í kosningaþátttöku. Fólk í hópnum var almennt sammála um að gott skólalýðræði skipti máli. Það gæti sýnt ungmennunum fram á að þau hafi einhver völd og hvatt þau til þess að taka þátt í kosningum. Kristín nefndi meðal annars að hún hefði lært mikið af fyrri kosningareynslu, bæði í skólanum og í félagsstarfi. Það hefði þjálfað hana í að sjá mikilvægi þess að huga vel að kosningum.

Svona skólakosningar endurspeгла rosa mikið bara samfélagið í heild, skilurðu? - *Kristín, Verzlunarskóli Íslands, hópur eitt.*

2.3. Samantekt rýnihópa

Helstu þemu sem fram komu í rýnihópunum sem svör við spurningunni: „Hvað fær ungt fólk til þess að kjósa?“ voru aukið aðgengi að stjórnmálum og upplýsingum, aukin stjórnmálafræðsla í skólum, meiri virðing fullorðinna í garð ungmenna og valdefling þeirra. Fram komu vangaveltur um lýðræði í nemendafélögum framhaldsskólanna og hvernig það getur stuðlað að lýðræðisvitund ungs fólks. Ungmennin voru almennt sammála um að gott skólalýðræði skipti máli. Þar er vettvangur þar sem ungt fólk fær reynslu um kosningar og mikilvægi þeirra atkvæðis. #ÉgKýs kosningaherferðin var sérstaklega rædd og voru þátttakendur flestir mjög bjartsýnir um framhald verkefnisins en upplifðu þó sumir að þau hefðu takmörkuð áhrif í gegnum herferðina. Þátttakendum fannst aðkoma stjórnmálafólks og utanaðkomandi aðila mikilvæg í verkefninu. Áhrifaleysi ungs fólks kom reglulega fram í rýnihópunum þar sem ungmennin töluðu til dæmis að fullorðið fólk tæki skoðunum þeirra ekki alvarlega. Þátttakendur töldu sérstaklega mikilvægt að stjórnmálamenn litu á ungt fólk sem jafningja sína. Einnig töluðu

þau um að stjórnmál væru ekki mikið í nærumhverfinu en töldu að #ÉgKýs herferðin hefði bætt aðeins úr því. Til að mynda þótti þeim verkefnið hvetja ungmenni sem vissu lítið um stjórnmál fyrir, til þátttöku í stjórnmálum. Þó vildu þau fá að sjá aukna aðkomu stjórnmálafólks að verkefninu.

Þátttakendur komu inn á mikilvægi stjórnmálafræðslu frá unga aldri. Þá var til dæmis talað um að það ætti ekki eingöngu að kenna ungmennum um stjórnmál rétt fyrir kosningar, heldur gefa þeim meiri tíma til þess að læra um þau. Það hafði reynst þátttakendum vel að þekkja til fólks á svipuðum aldri í stjórnmálum en það varð að þeirra sögn til þess að kveikja eigin áhuga. Upplýsingaflæði um stjórnmál töldu þátttakendur ekki nægilegt til ungs fólks og komu með ýmsar úrlausnir á því, meðal annars að bæta síðu Alþingis og auglýsa sérstaklega stjórnmálatengda viðburði þar sem líklegt er að ungt fólk muni sjá fregnirnar. Einnig skiptir máli að ungt fólk sé hvatt til þess að taka þátt í stjórnmálum. Þátttakendur upplifðu auðveldara aðgengi að óformlegum leiðum til þess að taka þátt í stjórnmálum en sýndu formlegu leiðunum jafn mikinn áhuga og þeim óformlegu.

3. Viðtöl við fulltrúa þingflokka

Höfundar skýrslu tóku viðtöl við fulltrúa allra flokka á Alþingi til þess að skoða hvaða leiðir flokkarnir hafa farið í að virkja ungt fólk í stjórnmálum og til kosninga. Sendur var tölvupóstur á flokkana en fengu flokkarnir sjálfir að ákveða hverjir færu fyrir þeirra hönd. Fenginn var fjölbreyttur hópur frá flokkunum, en meðal annars mættu varaþingmaður, framkvæmdarstjóri þingflokks og formaður ungliðahreyfingar.

Viðtölin fóru fram dagana 16. og 17. ágúst 2017. Viðtölin voru flest hálf tími, þó spannaði lengdin allt frá tuttugu mínútum upp í klukkustund. Í viðtölum var alltaf einn spyrill og einn ritari. Viðtölin voru tekin upp og helstu atriðin tekin saman. Í lokin var leitað eftir rauða þræðinum í viðtölunum og úr því gerð samantekt.

3.1. Samantekt viðtala³⁶

Fulltrúar allra flokka nema Samfylkingar og Vinstri grænna lögðu áherslu á notkun samfélagsmiðla í kosningabaráttu sinni. Þeir töldu mikilvægt að ná til ungmenna á þeirra vettvangi. Þessir fimm flokkar voru allir sammála um að sá vettvangur væri samfélagsmiðlar. Flokkarnir lögðu áherslu á að framleiða stutt myndbönd með skiljanlegum upplýsingum um stefnumál til þess að höfða til ungs fólks.

Flokkarnir nefndu flestir #ÉgKýs kosningaherferðina þrátt fyrir að ekki hafi verið spurt sérstaklega um verkefnið. Voru fulltrúar ánægðir með verkefnið og töldu að það myndi ýta undir kjörsókn. Fulltrúi Vinstri grænna vildi meina að ef ungt fólk fengi að kjósa áður en kæmi að sjálfum kosningunum gæti það leitt til þess að ungmenni treystu sér betur til að kjósa. Fulltrúar flokkanna vonuðust eftir að verkefnið myndi halda áfram á næstkomandi árum.

³⁶ Hægt er að sjá úrdrátt úr viðtölunum í viðauka, kafla 7.5.

Fulltrúar flokkanna höfðu áhyggjur af vantrausti ungmenna í garð stjórn mála. Vildu fulltrúar meina að slíkt vantraust fældi frá nýja kjósendur. Fulltrúi Pírata talaði um að stjórn mála umræða væri þurr og óspennandi. Fulltrúi Bjartrar framtíðar og Sjálfstæðisflokksins töluðu um að upplýsingar um flokkana væru oft of flóknar og erfitt að nálgast þær. Nefndu fulltrúar þriggja flokka mikilvægi þess að auka þekkingu ungmenna á lýðræði. Ræddu þeir að best væri að skólarnir myndu sjá um þá kennslu. Hægt væri að nýta lífsleiknitíma í lýðræðiskennslu bæði í grunnskóla og menntaskóla.

Fjórir fulltrúar ræddu um mikilvægi viðburða á vegum flokkanna. Þeir viðburðir sem fulltrúarnir töluðu um voru vísindaferðir og málþing. Í vísindaferðum gefst ungu fólki tækifæri til að kynnst bæði stefnu flokksins og einstaklingum innan flokksins. Á málþingum fá ungmenni að koma skoðunum sínum á framfæri um ákveðin málefni. Flokkarnir fá þá tækifæri til að opna umræðu um þau málefni sem brenna á ungmönnum.

Allir flokkarnir nema Björt framtíð eru með ungliðahreyfingu. Flokkarnir sem hafa ungliðahreyfingu hafa flestir þá reglu að formaður ungliðahreyfingar geti setið á þingflokksfundum. Píratar eru þeir einu sem hafa enn ekki innleitt þá reglu en þeir eru að vinna að því og mun sú regla taka gildi næsta vetur, 2018. Aðgengi ungliðahreyfinganna að fundunum er ólíkt. Sjálfstæðisflokkurinn krefst til dæmis samþykki þingflokks en Samfylkingin og Vinstri græn leyfa formönnum ungliðahreyfinga að ráða á hvaða fundi þeir mæta.

Nokkrir flokkar töluðu um mikilvægi þess að ræða málefni sem brenna sérstaklega á ungu fólki. Þau málefni voru til dæmis húsnæðismál, menntamál og heilbrigðismál. Þó kom sterklega fram að málefni ungs fólks væru málefni allra. Flestir viðmælendur töluðu fyrir því að það væri mikilvægt að ungmenni kæmu fram fyrir hönd flokksins til að kynna stefnumál fyrir ungu fólki. Viðmót ungs fólks til flokkanna væri betra ef talað væri til þeirra á jafningjagrundvelli og ungmenni þá jákvæðari í garð flokksins.

4. Niðurlag

Kjörsókn ungs fólks hefur farið hnignandi í nokkurn tíma. Þó er það einungis á síðustu árum sem lagst hefur verið í raunverulega vinnu til að komst til botns í málinu. Það er meðal annars skýrslu LÆF frá árinu 2013 að þakka. Skýr niðurstaða hennar leiddi til þess að málið hlaut athygli. Það leiddi til þess að Hagstofa Íslands fór að taka saman gögn um aldursdreifingu kjósenda. Það gerðist fyrst árið 2014 og frá því hafa verið þrjár kosningar, á mismunandi stjórnstigum hins opinbera. Í öllum tilvikum var það fólk undir þrítugu sem skilaði sér verst á kjörstað.³⁷ Lítið hefur verið gert til þess að auka kosningaþátttöku ungs fólks hér á landi. Nýverið virðist þó áhugi á málefnum hafa vaknað. Skuggakosningar voru í fyrsta skipti haldnar á Íslandi árið 2016, fyrir alþingiskosningar. #ÉgKýs herferðin vakti mikla lukku meðal þátttakenda rýnihópsins og töldu ungmennin það nauðsynlegt að mikið púður væri lagt í hana. Þar á meðal nefndu þau að þátttaka stjórnmalaflokka væri æskileg.

Í þessu verkefni hefur verið leitast við að svara spurningunni „hvað fær ungt fólk til að kjósa?“. Fyrst var farið yfir helstu hluti sem komið hafa fram í fræðunum sem varða þetta málefni. Næst var litið á samanburð við þau lönd sem við lítum hvað helst til. Síðast en ekki síst var rætt við íslensk ungmenni og fulltrúa stjórnmalaflokkanna og þau spurð um álit sitt á málinu. Hér verða fræðin og viðtölin við fulltrúa þingflokka borin saman við rýnihóparannsóknina sem framkvæmd var við gerð skýrslunnar. Leitast er eftir því að draga saman það helsta sem fram hefur komið og setja það í samhengi.

4.1. Kynslóðabreytingar

Ungmennin í rýnihópnum upplifðu sig oft á milli í kerfinu. Gætt væri að hagsmunum barna og þeirra sem eldri eru á meðan hagsmunir þeirra sitja á hakanum. Fulltrúi Viðreisnar kom einnig að þessu og taldi aldurshópin vera útundan í kerfinu þar sem þau hefðu ekki sama bakland og eldri fólk. Rannsókn Quintelier sýnir fram á það sama, ungt fólk telur málefni sín hljóta minna vægi

³⁷ Hagstofa Íslands, „Yfirlit kosninga.“ <https://hagstofa.is/talnaefni/ibuar/kosningar/yfirlit/> (sótt júlí 2017).

en málefni eldra fólks. Þátttakendur í rýnihópi töldu einnig að erfitt væri að hefja eigin búskap og nánast ómögulegt ef þau hefðu áhuga á að sækja sér aukna menntun. Einn þátttakandinn nefndi að það auki að einhverju leyti áhrif foreldranna til stjórnmála að búa heima hjá þeim. Hann upplifði sig ekki fullorðin þrátt fyrir að vera kominn á sjálfræðisaldur. Þetta rímar við lífsferliskenningar Kats Smets sem að ganga út á að ungt fólk taki stóru skrefin í lífinu (t.d. gifta sig, búa sjálfstætt og eignast börn) seinna og séu því ekki orðin jafn virk í skoðanamyndun á því hvernig samfélagi þau vilja byggja. Ástæðurnar eru þó ekki endilega þær hér á landi að fólk vilji ekki taka þessi skref, heldur upplifðu ungmennin að það væri erfiðara að búa sjálfstætt nú en áður.

4.2. Menntun

Mikilvægi menntunar var eitt sterkasta þema skýrslunnar. Fulltrúar flestra flokka ræddu nauðsyn þess að hafa skýra lýðræðiskennslu þar sem komið væri inn á mikilvægi þess að taka þátt í samfélaginu. Ungmennin í rýnihópnum ræddu einnig um mikilvægi þessa og töldu það nauðsyn að byrja snemma á lýðræðiskennslu. Þau upplifðu sig skorta þekkingu til þess að taka upplýsta ákvörðun í kosningum. Þetta rímar við rannsóknina sem að sýndi fram á að fólk upplifir sig öruggara í sannfæringu sinni þegar það hefur hlotið grunnþekkingu á stjórnmálum. Erfitt er að greina rétt frá röngu þegar einstaklingur þekkir ekki kerfið. Þetta er ekkert ólíkt því að reyna að fylgjast með íþróttum án þess að hafa nokkra hugmynd um út á hvað leikurinn gengur.³⁸

Umræður um skólalýðræði komu fram í fyrri rýnihópnum. Ungmennin voru almennt sammála um að gott skólalýðræði skipti máli. Þar er vettvangur þar sem ungt fólk fær reynslu um kosningar og mikilvægi þeirra atkvæðis. Nemendafélög vinna beint að málefnum í þeirra nærumhverfi og því auðvelt að skima eftir árangri kjörinna fulltrúa. Ef að kjörnum fulltrúum gengur illa, sjá ungmennin bersýnilega afleiðingar atkvæðis þeirra. Ungmennin töldu sig hafa lært mikið um mikilvægi þess að taka upplýsta ákvörðun í gegnum kosningar til nemendaráða.

³⁸ William A. Galston, „*Political Knowledge, Political Engagement, And Civic Education*.“ Annual Review of Political Science 4, no. 1 (2001): 217-34. doi:10.1146/annurev.polisci.4.1.217.

Breyturnar flokkshollusta, aðild að stjórnmálaflokki, hugmyndir um borgaralega skyldu og áhugi á stjórnmálum hafa áhrif á kosningaþátttöku almennings, þá sérstaklega ungt fólk samkvæmt rannsókn Fieldhouse, Trammer og Russel frá árinu 2007.³⁹ Allar þessar breytur er hægt að tengja við menntun. Fyrsta skref meðal einstaklings er að læra um ólík stjórnmálaöfl, það er forsenda þess að geta tekið upplýsta ákvörðun. Þegar ákvörðunin er staðföst getur fólk síðan farið að mynda sér skoðun á því hvar það staðsetur sig sjálft og hvaða hugmyndir það hefur. Þarna virðist því aftur koma fram mikilvægi þess að hafa hlotið viðeigandi lýðræðismenntun. Með aukinni lýðræðiskennslu, skapast stjórnmálalegt sjálfsöryggi sem eykur líkurnar á því að fólk taki þátt í kosningum.

4.3. Aðgengi og áhrifaleysi

Dalton heldur því fram að stjórnmálaöflin hafi fjarlægst almenningi.⁴⁰ Putnam telur að þetta sé vegna aukinna afþreyingarmöguleika fólks.⁴¹ Þátttakendum í rýnihópum fannst aðgengi að upplýsingum um stjórnmál, stefnur og fundi ábótavant. Þau töluðu um að slíkt væri erfitt að finna í sínu umhverfi. Þó benti ekkert til þess að það væri sérstaklega vegna annarra afþreyingarmöguleika. Þau höfðu áhuga á því að kynnast stjórnmálum betur. Sama viðhorf kom einnig fram í viðtölum við fulltrúa flokkanna. Möguleg lausn á þessu væri aukin áhersla stjórnvalda á að höfða til ungs fólks. Þetta mætti meðal annars gera með því að vera í samráði við þau um hvernig skal höfða til þeirra. Þátttakendur í rýnihópum bentu meðal annars á að um leið og fyrstu kosningarnar herjuðu á þau, snerist allt um að veiða atkvæði þeirra. Þau upplifðu sjaldan að stjórnmálafólk leitaðist sérstaklega eftir raunverulegum skoðunum þeirra málum.

Þátttakendur komu reglulega inn á áhrifaleysi ungs fólks í rýnihópunum og vildu aukna áheyrn. Sterkt þema í rýnihópunum var fjarlægð á milli stjórnmála og ungs fólks. Þátttakendur töldu þingmenn vera fjarlægir þeim. Þó kom það upp í umræðum að jafnaldra fyrirmyndir í

³⁹ Edward Fieldhouse, Mark Tranmer, og Andrew Russell, "Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey," *European Journal of Political Research* 46, no. 6 (2007): , doi:10.1111/j.1475-6765.2007.00713.x.

⁴⁰ Russell J. Dalton og Martin P. Wattenberg, *Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*, Oxford: Oxford University Press, 2000.

⁴¹ Robert Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 2000.

stjórnmálum hefðu góð áhrif. Í viðtölum við fulltrúa flokkanna kom fram að sumir þeirra töldu það vera hlutverk ungmenna að hafa frumkvæði, sé það forvitið um stjórnmál. Þeir upplifðu boðleiðirnar stuttar, frá ungu fólki til stjórnmálaflokka. Þessi skoðun á upplifun flokkana virðist andstæð upplifun ungmennanna. Það verður að teljast ólíklegt að ungt fólk sem upplifir óöryggi í garð stjórnmálanna sé sérstaklega að bera sig eftir því að hafa samband við flokkana. Þarna þarf því að vera vettvangur til staðar, til þess að kynna fyrir ungu fólki möguleika þeirra til stjórnmálaþátttöku. Fáir virðast tilbúnir til þess að axla ábyrgðina á þessu.

Þegar rætt var við þátttakendur um kosningaherferðina #ÉgKýs voru flestir mjög bjartsýnir um framhald verkefnisins. Þátttakendum fannst aðkoma stjórnmálaflokka mikilvæg í verkefninu. Ungmennin bentu þó á að þeim fannst litlar upplýsingar koma fram um úrslit kosninganna. Þeim fannst lítið unnið með upplýsingarnar annað en samantekt niðurstaðna og veltu sér fyrir því hvort aðstandendur verkefnisins héldu að þau hefðu minni áhuga á þessu en raun bar vitni. Þau bentu á að þau hefðu viljað sjá nánar unnið með gögnin, sem síðan væri hægt að fletta upp og kynna sér.

Rannsókn Julie Ane Odegaard Borge á árangri skuggakosninga í Noregi bendir til þess að kosningahegðun sé lærd og með því að brjóta upp kennsluna og taka sérstakan tíma til kosninga sé verið að gera hana að vana. Sterk tenging virðist vera á milli þess að kjósa í skuggakosningum og hafa vilja til þess að kjósa í lýðræðislegum kosningum.⁴² Fjallað var um það í rýnihópnum að skuggakosningarnar væru til þess fallnar að veita ungmennum aukið öryggi þegar kemur að því að taka þátt í landskosningum. Þetta sýnir að ef rétt er að verki staðið, geta skuggakosningar haft gífurlega jákvæð áhrif á upplifun og þátttöku ungmenna af kosningum.

⁴² Julie Ane Odegaard Borge, *Tuning in to formal politics: Mock elections at school and the intention of electoral participation among first time voters in Norway*. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0263395716674730> (sótt júlí 2017).

5. Ályktun

Ástandið á Íslandi eins og staðan er í dag er sú að ungt fólk tekur ekki jafn mikinn þátt í kosningum og aðrir aldurshópar. Það er gífurlega alvarlegt mál þar sem fyrstu kosningar fólks skipta mestu máli til þess að spá fyrir um framtíðar þátttöku. Kosningaþátttaka á Vesturlöndum fer dvínandi í öllum aldurshópum og það má meðal annars rekja til þess að unga fólkið tekur ekki virkan þátt. Það skilar sér í versnandi kosningaþátttöku almennings. Ungu fólkið eldist og dræm kosningaþátttaka þeirra batnar lítið sem ekkert.

Rannsóknarspurningin okkar var: „Hvað fær ungt fólk til að kjósa?“. Eftir að hafa kafað ofan í rannsóknir sérfræðinga á þessu sviði og bera það saman íslenskt landslag, leggjum við til vissar úrlausnir á málinu.

Helstu ályktanir út frá niðurstöðum:

- **Aukin lýðræðiskennsla á öllum skólastigum.** Menntun spáir hvað best fyrir kosningaþátttöku almennings. Ef fólk hefur ekki grunnþekkingu á stjórnmálum verður erfiðara fyrir það að skilja nýliðna pólitíska atburði. Það veldur óöryggi þegar kemur að þátttöku í stjórnmálum og dregur úr hvata til þess að fara á kjörstað. Þetta er ekkert ólíkt því að reyna að fylgjast með fótbolta án þess að hafa nokkra hugmynd um út á hvað leikurinn gengur. Mikilvægi menntunar er ótvírætt og kölluðu ungmenni í rýnihópum sérstaklega eftir aukinni lýðræðiskennslu í skólum.
 - **Lýðræðiskennsla í formlegu námi.** Mikilvægt er að ungmenni læri snemma um lýðræði. Námið á að vera stigvaxandi eftir aldri. Það fæðist enginn virkur lýðræðisþegn.
 - **Aukinn stuðningur við skuggakosningar.** Þátttaka í fyrstu kosningum fólks skiptir lykilmáli og segir hvað mest til um það hvort að einstaklingur kjósi aftur. Skuggakosningar hafa jákvæð áhrif á þátttöku ungmenna í almennum kosningum, sé rétt staðið að þeim. Með því að brjóta upp kennsluna og taka sérstakan tíma til kosninga er verið að gera kosningahegðunina að vana (e. habit).

- **Lýðræðiskennsla í gegnum nemendafélög.** Lýðræðiskennsla getur komið í ýmsu formi, sem dæmi má nefna kosningar í nemendaráð. Ef að haldið er vel utan um nemendaráðin og nemendur sérstaklega hvattir til þess að kynna sér þau, getur það orðið þeim sem ákveðin reynsla af lýðræði.
- **Aukið aðgengi ungs fólks að stjórnmálum.** Ungt fólk upplifir sig áhrifalaust vegna aldurs síns. Það telur stjórnmálaöfl ekki huga að hagsmunum ungs fólks. Fjarlægðin á milli fólks og stjórnmála hefur aukist, því er mikilvægara í dag en nokkru sinni fyrr að efla aðgengi sérstaklega. Ábyrgðin liggur ekki hjá ungu fólki, sem er að taka sín fyrstu skref sem þátttakendur í samfélaginu. Ábyrgðin liggur hjá stjórnvöldum.
 - **Vefsíður stjórnvalda og stjórnmálaflokka skulu endurskoðaðar með tilliti til ungs fólks.** Þar má meðal annars nefna síðu Alþingis. Nauðsynlegt er að vefsíður um stjórnmál höfði til ungs fólks, þær eiga ekki að virka fráhrindandi. Það þarf að vera auðvelt að nálgast upplýsingar inni á þeim og efnið þar þarf að vera sett fram á mannamáli.
 - **Stjórnmálaflokkar leitist við að ná sérstaklega til ungs fólks.** Mikilvægt er að stjórnmálaöfl virki ungt fólk í starfi sínu. Ýmsar leiðir eru til þess færar:
 - Auglýsa starfsemi sína á miðlum þar sem ungt fólk sér hana.
 - Hafa ungt fólk í forystu flokkanna.
 - Hafa fundi um málefni sem brenna sérstaklega á ungu fólki.
 - Hafa skýrar boðleiðir milli ungmennafélaga og flokka.
 - Mæta ungu fólki á þeirra grundvelli, til dæmis með því að taka virkan þátt í skuggakosningum, mæta á málefnafundum þar sem flokkunum er boðið og sækja stjórnmálaviðburði skipulagða af ungu fólki.

6. Heimildaskrá

- Bhatti, Yosef, Jens Olav Dahlgaard, Jonas Hedegaard Hansen og Kasper Møller Hansen. „*Valgdeltagelsen og vælgerne til Folketingsvalget 2015.*“ The University of Copenhagen. 2015
http://www.altinget.dk/misc/Bhatti_et_al._2016_FT-valgdeltagelse_og_v_lgere_671091_.pdf. (sótt júlí 2017).
- Bjarki Þór Grönnfeldt. „*Self-Efficacy Beliefs and Young People's Political Participation.*“ Reykjavík: Háskólinn í Reykjavík. 2016.
https://skemman.is/bitstream/1946/25650/1/BSc_Thesis_Bjarki.pdf.
- Blais, André, E. Gidengil og N. Nevitte. „*Where Does Turnout Decline Come From?*“ European Journal of Political Research. 43: 221–236. 2004. doi:10.1111/j.1475-6765.2004.00152.x.
- Borge, Julie Ane Odegaard. „*Tuning in to formal politics: Mock elections at school og the intention of electoral participation among first time voters in Norway.*“ 30.ágúst 2016.
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0263395716674730> (sótt júlí 2017).
- Dalton, Russell J.. „*Democratic Challenges. Democratic Choices.*“ Oxford: Oxford University Press. 2004.
- Dalton, Russell J. og Martin P. Wattenberg. *Parties without partisans: political change in advanced industrial democracies.* Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Fieldhouse, Edward, Mark Tranmer, og Andrew Russell. „*Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey.*“ European Journal of Political Research 46. tölublað 6 (2007): , doi:10.1111/j.1475-6765.2007.00713.
- Franklin, Mark N. og Cees Van Der Eijk. *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945.* Cambridge: Cambridge University Press. 2006.
- Galston, William A. „*Political Knowledge, Political Engagement, And Civic Education.*“ Annual Review of Political Science 4. Tölublað 1 (2001): 217-34.
doi:10.1146/annurev.polisci.4.1.217.

- Gunnar Helgi Kristinsson, „*Lýðræði. Drög að greiningu.*“ Skemman. 27.maí 2011.
<https://skemman.is/handle/1946/8971>. (sótt júlí 2017).
- Hagstofa Íslands, „*Yfirlit kosninga.*“ <https://hagstofa.is/talnaefni/ibuar/kosningar/yfirlit/>. (sótt 15. júlí 2017).
- Innanríkisráðuneytið, *Skýrsla Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands um ástæður dræmrar kjörsóknar í sveitarstjórnarkosningunum 2014*. Reykjavík: Innanríkisráðuneytið, 2014).
https://www.stjornarradid.is/media/innanrikisraduneyti-media/media/utgafa/sveutarstjornarkosningar2014_19122014.pdf. (sótt júlí 2017).
- Landssamband æskulýðsfélga. „*Árskýrsla LÆF 2015.*“
<http://45.55.244.207/wp-content/uploads/2017/08/Annual-Report-2015.pdf>. 2015. (sótt ágúst 2017).
- Norris, Pippa. „*Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism.*“ London: Cambridge University Press. 2002.
- Putnam, Robert. „*Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community.*“ New York: Simon & Schuster. 2000.
- Quintelier, Ellen. „*Differences in Political Participation Between Young and Old People.*“ Contemporary Politics 13(2) 2007.:165-180. doi:10.1080/13569770701562658.
- Smets, Kaat. „*Revisiting the Political Life-Cycle Model: Later Maturation and Turnout Decline Among Young Adults.*“ European Political Science Review 8, 2.tölublað (2016): 225-249.
- Smets, Kaat og Carolien van Ham. „*The Embarrassment of Riches? A Meta-analysis of Individual-level Research on Voter Turnout.*“ Electoral Studies 32. 2.tölublað, (2013) 344-359, ISSN 0261-3794, <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2012.12.006>.
- Statistisk sentralbyrå. „*Storting Election, Election Survey.*“ <http://bit.ly/2tA29Zj> (Sótt júlí 2017).
- Statistiska centralbyrån, „*Statistical database.*“
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/en/ssd/?rxid=86abd797-7854-4564-9150-c9b06ae3ab07>. (sótt júlí 2017).

Tinna Isebarn og Hildur Björgvinsdóttir, „*Skuggakosningar í framhaldsskólum: Skýrsla um lýðræðisátakið #ÉgKýs*“. 2016. Reykjavík: Landssamband ungmennafélaga og Samband íslenskra framhaldsskólanema, 2017.

Wass, Hanna og Borg, Sami. „*Voting Activity in the 2015 Parliamentary Elections Based on Gender, Age and Education.*“ Suomen vaalitutkimusportaali.
http://www.vaalitutkimus.fi/fi/aanestysaktiivisuus/aanestysprosentit_ryhmittain.html (sótt júlí 2017).

United Nations. „What do we Mean by “Youth”?“
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/youth-definition/>. (sótt ágúst 2017)

7. Ítarefni

7.1. Gögn á Evrópuskala

Tvær skýrslur voru sérstaklega kannaðar til þess að öðlast skilning á því hvaða vandamál steðja að Evrópuráðskosningum. Þau eru að vissu leyti svipuð og vandamál á öðrum stjórnstigum og því gætu lausnir þessa skýrslna komið að gagni við eflingu á kosningaþátttöku ungs fólks almennt.

Ungt fólk í evrópskum kosningum

Skýrslan *Addressing Youth Absenteeism in European Elections* kom út árið 2014. Í skýrslunni var leitast eftir því að skoða hvers vegna ungt fólk tekur ekki þátt í kosningum til Evrópuþings. Komu þar fram ýmsar áhugaverðar skýringar á kosningaþátttöku ungs fólks, eða skorti þar á.

Það að ungt fólk taki ekki virkan þátt í Evrópukosningum veldur því að pólitískir flokkar hætta að höfða sérstaklega til ungs fólks. Áhugi ungs fólks minnkar síðan enn meira sökum þess að flokkarnir hætti að líta á ungt fólk sem markhóp, sem skapar ákveðinn vítahring. Dæmi er tekið úr stefnuyfirlýsingum flokkanna fyrir Evrópuþingið 2009 þar sem helmingur flokkanna gleymdi að minnast á ungt fólk. Flestir flokkar sem minntust á ungt fólk, komu ekki fram með ákveðnar lausnir eða stefnur þegar kemur að vandamálum ungs þeirra. Því er auðsýnilegt að ungt fólk hefur átt það til að gleymast sem markhópur stjórnmálaflokka. Niðurstöður rannsóknarinnar bentu einnig til þess að ungu fólki líður eins og það fái ekki að vera partur af stjórnmálum og upplifa að þeirra vandamál séu ekki talin vandamál stjórnsýslunnar.

Lagðar eru til nokkrar lausnir á tengingarleysi ungs fólks við evrópsk stjórnmál:

- Evrópuþingið ætti að setja lög um að minnst 25% evrópskra þingmanna séu undir 35 ára.
- Breyta núverandi aðferðum sem gilda um val á frambjóðendum með opnum kosningum í stað lokaðra. Þá þurfa kjósendur ekki að vera skráðir í flokkinn.

- Flokkar ættu að hafa málefni ungs fólks á sama borði og önnur málefni í stefnuyfirlýsingu þeirra.
- Vinna sérstaklega að því að efla ungt fólk til þátttöku í stjórnmálum. Það er gert með því að fá inn ungt fólk með sterkt tengslanet og þá sem eru að kjósa í fyrsta sinn.
- Láta forystumenn flokkanna leiða rökræður um málefni ungs fólks.
- Nota samfélagsmiðla til þess að ná til unga fólksins.
- Kenna sögu og tilgang Evrópusambandsins í skólum aðildaríkjanna.
- Einfalda kosningaferlið.
- Lækka kosningaraldur í Evrópuráðskosningunum.⁴³

Ungt fólk og lýðræðismál í Evrópu

Skýrslan *Young People and Democratic Life in Europe*, sem kom út 2015, tók saman helstu þemu þess hvernig talað er um stöðu lýðræðismála ungs fólks í Evrópu. Reynt var að svara þeirri spurningu hvað hefur áhrif á kosningaþátttöku ungs fólks, allt frá einstaklings- til kerfisbundinna þátta. Skýrslan reyndi einnig að uppræta þá gömlu trú að ungt fólk hafi engan áhuga og láti stjórnmál sér engu varða. Niðurstaða skýrslunnar var sú að áhugann vantaði ekki, vandamálið væri mun flóknara. Tengdist það frekar efnahagslegum ástæðum og þeirri skoðun ungs fólks að stjórnvöld væru ekki að gera mikið í þeirra málum. Á sama hátt hefur túlkun samtímans á hvað kallast stjórnmál víkkað, og á meðan samfélagið er í sífelldri framþróun standa hin hefðbundnu stjórnmál í stað áratugum saman. Síðast en ekki síst er uppvöxtur fólks sífellt að verða flóknari og því virðist sem ungmenni fullorðnist seinna en áður.⁴⁴

7.2. The Nordic voter

Ýmsum áhugaverðum breytum er velt upp í bókinni *The Nordic voter* (2007). Stiklað var á stóru í skýrslunni hér á undan sökum þess að um er að ræða nákvæmnisupplýsingar um niðurstöður

⁴³ Luis Bouza, *Addressing Youth Absenteeism in European Elections*. 2014. <http://www.youngvoters.eu/>, (sótt júlí 2017).

⁴⁴ Tomaž Dežela, „*Young People and Democratic Life in Europe*.“ 15. október 2015. <http://www.youthforum.org/publication/young-people-and-democratic-life-in-europe/> (sótt júlí 2017).

bókarinnar. Hér eru tilgreindar þær breytur sem höfðu marktæk áhrif á þá ákvörðun fólks hvort að það kaus eða kaus ekki í sveitarstjórnarkosningum hér á landi árið 2007.

Hjúskaparstaða (e. Civil Status)

Hjúskaparstaða hafði mismikil áhrif á Norðurlöndunum en einn stærsti munurinn er hér á landi. Þeir einstaklingar sem voru í sambandi eða giftir mældust með 90% þátttöku á meðan einhleypir mældust með 79% þátttöku í kosningunum 2007.⁴⁵

Menntun (e. Education)

Menntun virðist spila stóran þátt í kosningaþátttöku hér á landi en þau sem hafa lokið skyldunámi mælast með 80% mætingu á móti 90% þátttöku þeirra sem lokið hafa framhaldsmenntun eða háskólamenntun.⁴⁶

Staða á vinnumarkaði (e. Employment)

Sjálfstætt starfandi aðilar kusu í 91% tilvika og fólk í stjórnunarstöðum (e. high white collar) í 93% tilvika. Sá hópur sem ólíklegastur er til þess að kjósa miðað við gögnin er fólk utan vinnumarkaðarins en þau kusu í 83% tilvika.⁴⁷

Flokkshollusta (e. Party identification)

Fólk sem kennir sig við ákveðinn flokk mætti frekar á kjörstað árið 2007 eða í um 93% tilvika. Munurinn á þeim og fólks sem upplifir ekki flokkshollustu var um 13%.⁴⁸

Stjórnmálafræðileg vitund (e. Political awareness)

⁴⁵ Bengtsson o.fl., *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism* (Colchester: Rowman & Littlefield International, 2014), 155.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

Þau sem mældust með lága stjórnmálafræðilega vitund kusu í 75% tilvika. Marktækur munur mælist á milli þeirra og fólks sem hefur miðlungs- eða mikla stjórnmálafræðilega vitund. Þeir hópar mældust með um og yfir 90% kjörsókn.⁴⁹

Stjórnmálafræðileg þekking (e. Political knowledge)

Aftur sjáum við sama mynstrið og hér fyrir ofan. Marktækur munur er á milli þeirra sem mælast með litla stjórnmálafræðilega þekkingu og þeirra sem hafa miðlungs- eða mikla þekkingu. Þátttaka hjá þeim sem mælast með litla stjórnmálafræðilega þekkingu var 68% í kosningunum 2007, samanborið við 90% og 93% hjá hinum hópunum.⁵⁰

Staðsetning á hægri-vinstri kvarða (e. Left-right self-placement)

Marktækur munur mælist á milli þeirra sem staðsetja sig í miðjunni á skalanum og þeim sem staðsetja sig til hægri. Miðjufólk mældist með 84% kosningaþátttöku á meðan fólk til hægri mældist með 94%. Ekki var marktækur munur á milli þeirra sem halla til vinstri og þeirra sem staðsetja sig annars staðar á ásnum.⁵¹

Hugmyndafræðilegir öfgar (e. Ideological extremism)

Hugmyndafræðilegir öfgar lýsa því þegar skoðanir fólks ganga lengra en samfélagið almennt viðurkennir. Marktækur munur var á kosningaþátttöku þeirra sem þeirra sem hafa öfgafullar skoðanir og þeirra sem hafa það ekki. Þau sem mældust með síður öfgafullar skoðanir kusu í 77% tilvika á móti 94% tilvikum hjá þeim sem mældust með miklar öfgafullar skoðanir.⁵²

Aldur

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Þau sem mældust með miðlungs öfgafullar skoðanir kusu í 91% tilvika. Ekki mældist marktækur munur á milli þeirra og fólks með miklar öfgafullar skoðanir.

Mæting íslenskra kjósenda á aldrinum 18 til 24 ára á kjörstað mældist í kringum 75%. Marktækur munur mældist á milli yngsta aldurshópsins, 18 til 24 ára og aldurshópanna 35-44, 45-54 og 55-64 ára. Ekki mældist marktækur munur á yngsta aldurshópnum og 25 til 34 eða þeirra sem komnir voru yfir 65 ára. Minnst var 8% munur á kosningaþátttöku ungs fólks og annarra hópa. Þar sem marktækt mældist fór munurinn allt upp í 17%.⁵³

7.3. Rafrænar kosningar

Margir vonuðu að internetið myndi gjörbylta aðgengi almennings til að kynna sér og taka þátt í stjórnmálum. Það kemur líklega engum á óvart að þetta sé sá miðill sem ungt fólk er líklegast til að nota til að fræðast um stjórnmál. Internetið hefur orðið enn stærri þáttur í lífi fólks og er miðilinn kominn langt umfram það sem fólk sá fyrir sér til að byrja með. Netaðgengi hefur aukist verulega á seinustu árum og hefur þetta jafnvel vakið þá spurningu hvort aðgengi að internetinu teljist sem mannréttindi. Það kemur því ekki á óvart að mörgum hefur þótt hugmyndin um að gera almenningi kleift að kjósa netinu vera heppileg lausn til að efla þátttöku í kosningu.⁵⁴ Hér að neðan verður litið á tvær skýrslur um þennan möguleika og hvort hann hafi áhrif á þátttöku ungs fólks.

Möguleikar Internetsins, kostir og gallar

Í skýrslunni *Young People and Democratic Life in Europe* var sá möguleiki skoðaður að efla ungt fólk með því að taka upp kosningar á netinu. Það virðist ekki hafa ræst úr því og er einungis lítið hlutfall ungs fólks sem les um stjórnmál á netinu og enn færri sem tjá sig um þau þar. Þá hefur reynsla frá Eistlandi sýnt að rafrænar kosningar ná ekki frekar til óvirkra kjósenda. Það er að segja, kosningaþátttakan verður ekki meiri við að gera kosningarnar rafrænar. Einstaklingarnir sem helst nýta sér rafræna möguleikann eru þeir sem þegar voru virkir. Netið getur þó nýst vel

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Tomaž Dežela, „*Young People and Democratic Life in Europe*.“ 15. október 2015.
<http://www.youthforum.org/publication/young-people-and-democratic-life-in-europe/> (sótt júlí 2017).

fyrir áhugasamt fólk um hin ýmsu mál til að tengjast og mynda sambönd. Netið eykur því ýmsa möguleika en er ekki byltingarkennd breyta.⁵⁵

Susan Henry fór, í skýrslu sinni, yfir tilraun í Bretlandi þar sem kannað var hvort hægt væri að auka kjörsókn með því að hafa kosningar aðgengilegar á netinu. Með því gæti fólk sparað sér ferðina á kjörstað og kosið heima hjá sér í gegnum vefsíðu. Helsta markmið bresku ríkisstjórnarinnar var að fá fólk undir 25 ára til að kjósa í auknum mæli með því að hafa kosningar rafrænar. Niðurstöður rannsóknarinnar bentu hinsvegar ekki til þess að marktæk aukning hafi átt sér stað í fyrrnefndum aldurshóp. Aukningin var að meðaltali um 3,5% milli ára en ómögulegt var að segja hvort að það hafi verið vegna þess að kosningar á netinu voru valkostur. Samtals nýttu 10,83% kjósenda sér netið til að kjósa. Nýjar leiðir fyrir fólk að kjósa leysir ekki vandamálið varðandi lága kjörsókn.⁵⁶

7.4. Ungt fólk á þingi

Mikilvægt er að þingmenn endurspegli fjölbreytni samfélagsins til að tryggja að sem flestir hópar eigi möguleika á að hafa áhrif á ákvarðanatökur. Ungt fólk er stór þjóðfélagshópur sem á oftast afar fáa fulltrúa á þingi. Samkvæmt tölum sem teknar voru saman árið 2014 var einungis 1,9% þingmanna á heimsvísu undir þrítugu. Hlutfallið fer upp í 14,2% hvað varðar þingmenn undir fertugu og 26% varðandi þingmenn undir fjórtíu og fimm ára aldri.⁵⁷ Tæpur helmingur mannkynsins er undir þrítugu og 64% undir fertugu en þrátt fyrir það er aldurshópurinn ekki að skila fulltrúum á þing.⁵⁸

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Susan Henry, „Can Remote Internet Voting Increase Turnout?“ *Aslib Proceedings* 55, no. 4 (2003): 193-202. doi:10.1108/00012530310486557.

⁵⁷ Elís Orri Guðbjartsson, „Alþingi unga fólksins,“ *Rómur*, 28. apríl 2017, <https://romur.is/althingi-unga-folksins/> (sótt júlí 2017).

⁵⁸ United States Census Bureau, „*International Data Base World Population by Age og Sex*,“ <https://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpop.php> (sótt júlí 2017).

Á Íslandi eru hlutföllin eilítið skárri með fimm þingmenn undir þrítugu eða tæp 8%.⁵⁹ Á vefsíðu Hagstofunnar er hægt að nálgast tölfræði frambjóðenda í seinustu fjórum þingkosningum, að þeim nýjustu undanskildum. Þar sést að öll árin var meðalaldur frambjóðenda í kringum 45 ára. Sama mynstur sést þegar meðalaldur frambjóðenda í kjördæmum fyrir kosningarnar 2013 er skoðaður. Í öllum kjördæmum er meðalaldurinn í kringum 45 ára eða rúmlega það.⁶⁰

7.5. Úrdráttur úr viðtölum

7.5.1. Björt Framtíð

Tekið var viðtal við fulltrúa Bjartrar framtíðar, Evu Einarsdóttir, sem starfar sem stjórnarformaður Bjartrar Framtíðar. Björt framtíð er eini þingflokkurinn sem er ekki með ungliðahreyfingu. Sú ákvörðun var tekin af ungu fólki innan flokksins sem vildi frekar sinna störfum sem hluti af heildinni. Það hefur verið haft að leiðarljósi að hafa alltaf að minnsta kosti eitt ungmenni í fyrstu fimm sætum á lista hjá flokknum, en flokkurinn var til dæmis með ungan einstakling í þriðja sæti á lista í Reykjavíkurborg kjördæmi norður. Eva nefndi að unga fólkinn innan flokksins væri duglegt að láta í sér heyra og kæmi að stefnumótun hjá flokknum.

Eva vildi meina að engin sérstök áhersla hafi verið lögð á málefni ungs fólks en sá hópur hafi hins vegar verið markhópur í kosningabaráttunni. Hún sagði að Björt framtíð hafi verið sá flokkur sem hafi verið hvað virkastur á Twitter. Vill hún meina að mikilvægt sé að ná til ungs fólks á þeirra vettvangi og telur að það sé sérstaklega gert með samfélagsmiðlum. Þar hafi þau sett inn uppfærslur (e. status) og myndbönd til þess að kynna flokkinn. Einnig hefur flokkurinn haldið vísindaferðir og fengið til sín nemendur frá mörgum brautum háskólans.

Eva segir Bjarta Framtíð hafa tekið mjög virkan þátt í skuggakosningunum og styðja það framtak heilshugar. Gætt var að senda ávallt ungan einstakling til að kynna flokkinn fyrir skuggakosningarnar en Evu fannst það mikilvægt til að ná almennilega til ungmenna. Hafa þau

⁵⁹ Miðað við árið 2017.

⁶⁰ Kosningavefur Dómsmálaráðuneysisins „*Frambjóðendur 2013 og samanburður við fyrri ár*“, <http://www.kosning.is/althingiskosningar/tolfraedi/frambjodendur/> (sótt júlí 2017).

einnig barist fyrir því að kosningaaldurinn verði lækkaður í 16 ára og vilja sjá rafrænar kosningar sem fyrst á Íslandi. Mikilvægt sé að nýta þá tækni sem er til staðar.

Eva segir það áhyggjuefni að þátttaka ungmenna sé eins slök og hún er í dag. Talaði hún um að ungmenni væru að missa traust sitt til stjórnmála þar sem erfitt er að sjá ávinninginn af því að kjósa. Eva ræddi einnig um að upplýsingar um flokkana mættu vera aðgengilegri og einfaldari að mörgu leyti. Oft væri orðalag um flokkana flókið og of mikið af upplýsingum sem eiga ekki við.

7.5.2. Framsóknarflokkurinn

Rætt var við fulltrúa Framsóknarflokksins, Bergþór Smára Pálmason Sighvats, sem gegnir stöðu gjaldkera Félags ungra Framsóknarmanna í Reykjavík og situr í varastjórn Sambands ungra Framsóknarmanna.

Fulltrúi Framsóknar talaði um að Framsóknarmenn hefðu sérstaklega höfðað til ungs fólks í gegnum tíðina. Til dæmis með því að halda vísindaferðir, þar sem ungmenni geta mætt og rætt við fulltrúa Framsóknarflokksins og kynnst flokksnum. Einnig hafa þau haldið málþing um málefni eins og húsnæðisskort og peningaúrræði í samvinnu við ungliðahreyfingar annarra flokka. Félag ungra Framsóknarmanna leitast eftir því að halda þau málþing á heimavelli ungmenna, stöðum sem þau telja hentug fyrir þau, til dæmis Stúdentakjallaranum. Samvinna með öðrum ungmennafélögum er þeim mikilvæg en þau tóku meðal annars þátt í gleðigöngunni með hinum ungmennafélögunum.

Flokkurinn og ungliðahreyfingar starfa saman til þess að fá ungt fólk með sér í lið, þá með því að bjóða á viðburði þar sem meðlimir ungliðahreyfingarinnar fá þau með sér á þá viðburði. Lagt er upp úr því að þriðja eða fjórða sæti á listum þeirra sé sérstaklega skipað af ungu fólki. Formaður Sambands Ungra Framsóknarmanna hefur seturétt þegar er skipaður fundur hjá þingflokknum, er það að öllu jöfnu einn fundur í viku sem formaðurinn sækir. Þó er það ekki háð einum fundi á viku en formaður SUF fær samkvæmt lögum Framsóknarflokksins að sitja alla þingflokksfundi.

Hefur formaður rétt til að tjá sig á fundinum. Framsóknarflokkurinn var fyrstur stjórnmálaflokka til að innleiða þetta form.

7.5.3. Píratar

Fulltrúi hjá Pírötum var Eiríkur Rafn Rafnsson sem er aðstoðarmaður þingsflokks Pírata. Hann lagði áherslu á að Píratar starfi eftir svokölluðu „do-ocracy“. Það felur í sér að engin nefnd sér um verkaskiptingar. Fáir aðilar góða hugmynd, er það þeirra að koma henni í verk. Miðstjórn er þó til staðar en hún passar upp á að allt atferli innan flokksins fylgi stefnu Pírata. Framkvæmdaráð sér svo um að samþykkja verkefni og ákveða fjármagn sem fer í hvert og eitt verkefni.

Samkvæmt Eiríki lögðu Píratar mest upp úr því að auglýsa sig á samfélagsmiðlun til þess að ná til ungs fólks í seinustu kosningum, þó hann nefndi að þeir hefðu mátt gera meira í því. Þeir hafi einnig sent fólk á óformlega viðburði skólanna í Píratamerktum bolum með límmiða og nafnspjöld. Hann vildi meina að það hafi virkað vel hjá þeim.

Eiríkur talaði um að Píratar þyrftu ekkert sérstaklega að einbeita sér að því að ná til ungs fólks þar sem þeir væru flokkur sem ungt fólk aðhyllist sérstaklega. Stór hluti flokksins er gjaldgengur í ungliðahreyfinguna og á auðvelt með að ná til ungs fólks. Ungliðahreyfingin einbeitir sér frekar að því að skipuleggja viðburði fyrir ungt fólk en tekur samt virkan þátt í starfi flokksins. Píratar stefna á að þær breytingar að fulltrúi ungra Pírata hafi rétt á því að sitja alla þingsflokksfundi. Píratar hafa engan aldurskvóta í nefndir eða slíkt en hann sagði að Píratar séu almennt meðvitaðir um að hafa flórana sem breiðasta og hafi það reynst þeim vel.

Eiríkur ræddi sérstaklega af hverju ungt fólk kysi minna en aðrir aldurshópar. Hann vildi meina að stjórnmálaumræðan væri þurr og óspennandi. Stjórnmálamenn töluðu í sumum tilfellum af ásettu ráði í mjög flóknum og lagalegum setningum, mögulega til þess eins að afsala sér ábyrgð.

Lausnin við áhrifaleyssi taldi hann vera að semja nýja stjórnarskrá, stjórnarskrá þar sem almenningur hefði meiri áhrif á hvað gengi á í þjóðfélaginu. Þjóðarkosningar gætu bæði verið ráðgefandi eða bindandi en bæði myndi gefa fólki meiri tilfinningu fyrir því að það hefði eitthvað að segja um hvað gerðist í landinu.

7.5.4. Samfylkingin

Rætt var við tvo fulltrúa Samfylkingarinnar. Þau Þórarinn Snorra Sigurgeirsson, sem starfar sem formaður ungra jafnaðarmanna og Sólveigu Skaftadóttur, sem starfar sem aðstoðamaður nefndar í Norðurlandaráði.

Töluðu fulltrúar flokksins um að flokkurinn höfði sérstaklega til ungs fólks og sé meðvitaður um að það þurfi að hlúa að þessum hópi. Rík áhersla er lögð á að ungt fólk taki þátt í stefnumótun flokksins. Sérstaklega ræddu þau að stefna flokksins höfði mikið til ungmenna og nefndu þau þar sálfræðiþjónustu í framhaldsskóla, húsnæðismál, menntamál og lengingu fæðingarorlofs. Leggur flokkurinn áherslu á að senda ungt fólk í kosningabaráttunni til að tala við annað ungt fólk. Vilja þau meina að unga fólkið hlusti fremur á yngri flokksmeðlimi sem tengja betur við þau.

Lög hjá Samfylkingunni hljóða svo að fimmtungur þeirra sem fara á lista hjá flokknum verða að vera undir 35 ára. Í seinustu kosningum ákváðu þrjú kjördæmi að gera betur og hafa minnst eina manneskju undir 35 ára í efstu þremur sætum á lista flokksins. Fulltrúarnir ræddu að Samfylkingin berjist fyrir því að fá kosningaraldurinn niður í 16 ára þar sem mikilvægt sé að ná strax til ungmenna í framhaldsskólum. Fulltrúar flokksins voru mjög ánægðir með #ÉgKýs framtakið og af þeirra reynslu þá hafi allir sem tóku þátt í því verkefni verið mjög ánægðir með það. Þeim finnst mikilvægt að slíkt verkefni séu til staðar í framhaldsskólum svo að ungmenni öðlist reynslu og sjálfstraust þegar kemur að því að kjósa.

Fulltrúar flokksins telja að lítið traust til stjórn mála orsaki slaka þátttöku ungs fólks í kosningum. Áhugaleyssi sé alls ekki vandamálið og fólk sé jafnvel að verða pólitískara en áður fyrr. Ungmenni kjósi frekar að fara hinar óformlegu leiðir. Sífelld umræða um spillingu í pólitík verði til þess að fæla ungt fólk frá kjörklefanum. Fulltrúar flokksins voru spurðir um mögulegar lausnir

til að bæta þátttöku ungs fólks í kosningum. Töldu þau færar leiðir í þeim málum til dæmis að auka menntun um mikilvægi þátttöku og atkvæða, gefa ungu fólki meiri völd í ákvörðunartöku og upplýsa ungmenni betur um það hvernig stjórnmál hafa áhrif á líf þeirra.

Ungliðahreyfingin er bæði með formlega og óformlega fundi sem ungt fólk getur sótt. Á formlegu fundunum er stefna hreyfingarinnar rædd og myndaðar eru nýjar stefnur. Eru meðlimir hreyfingarinnar hvattir til að láta í sér heyra, en Bergþór vill meina að þetta sé einmitt tíminn til að hafa hátt og læra.

Bergþór nefnir að ungu fólki líði stundum eins og það sé ekki hlustað á þau og að rödd þeirra skipti ekki máli. Það vanti því að gefa ungu fólki vald og sýna þeim leiðirnar sem eru færar. Bergþór vildi meina að boðleiðirnar væru slakar og ættu ungmenni erfitt með að afla sér þá þekkingu sem þarf til þess að mynda sér skoðun.

7.5.5. Sjálfstæðisflokkurinn

Rætt var við Sigurbjörn Ingimundarson, fulltrúa Sjálfstæðisflokksins. Hann starfar sem framkvæmdastjóri þingflokksins. Sigurbjörn sagði að flest stefnumál flokksins höfði, með einum eða öðrum hætti, til ungs fólks. Flokkurinn er meðvitaður um að ungt fólk noti í flestum tilvikum aðra miðla til að viðað sér upplýsingum en þeir sem eldri eru. Í starfi flokksins er eftir fremsta megni reynt að gera stefnumál hans aðgengileg ungu fólki. Auðskiljanlegu, stuttu og hnitmiðuðu kynningarefni er dreift á samfélagsmiðlum í þeim tilgangi að gera ungu fólki auðveldara fyrir að kynna sér stefnu flokksins.

Þá sagði Sigurbjörn að þátttaka í starfi ungliðahreyfinga flokksins væri heimil einstaklingum á aldrinum 15-35 ára. Áherslan hefur verið sú að bjóða þessum aldurshópi upp á vettvang til umræðna, upplýsingamiðlunar og skoðanaskipta. Starf ungliðahreyfinganna hefur í gegnum tíðina verið blómlegt og á þeim vettvangi gefst ungu fólki tækifæri til að koma hugmyndum sínum á framfæri og vinna þeim fylgi á vettvangi flokksins. Ungliðahreyfing flokksins hefur verið kölluð “samviska flokksins” og hún hefur tekið að sér það hlutverka að veita þeim sem

eldri eru ákveðið hugmyndafræðilegt aðhald.

Sigurbjörn sagðist ekki þekkja til þess að flokkurinn beitti óhefðbundnum leiðum til þess að virkja unga fólkið. Þó hefur það gerst að ungliðahreyfingin hafi beitt því sem kalla mætti óhefðbundnar aðferðir til lyfta ákveðnum sjónarmiðum ofar í umræðunni.

Þá sagði Sigurbjörn að sjónarmið allra fengju að heyrast og að það væri einn helsti styrkleiki flokksins. Sjálfstæðisflokkurinn er vettvangur fyrir ungt fólk sem vill viðra sínar skoðanir og taka þátt í að móta það samfélag sem það byggir. Sigurbjörn sagði að venja væri fyrir því að veita formanni SUS heimild til þess að sækja þingflokksfundi. Á þeim vettvangi gefst formanni SUS tækifæri til að koma áherslum og sjónarmiðum ungliðahreyfingarinnar á framfæri.

Í lokin var Sigurbjörn spurður hvað hann teldi helstu ástæður þess að ungt kjósi í minna mæli en áður. Hann velti því fyrir sér hvort stjórnmálaumræðan væri öðruvísi en hún hefði áður verið. Líklegt væri að neikvæður tónn í kringum stjórnmál í lengri tíma hefði orðið til þess að fólk hafi ekki sýnt þessu sama áhuga og áður. Þá velti hann einnig fyrir sér hvort breyttir tímar í lífsmynstri hefðu orðið til þess að unga fólkið er ekki að taka sömu ákvarðanir og áður. Ekki væri ólíklegt að auknir möguleikar á afþreyingu hefðu einnig átt sinn þátt. Hafi ungt fólk áhuga á málefnum séu boðleiðir stuttar til stjórnmálamanna, það þurfi bara að bera sig eftir því.

7.5.6. Viðreisn

Rætt var við Bjarna Halldór Janusson, fulltrúa Viðreisnar. Hann er annar varaþingmaður flokksins í suðvesturkjördæmi, en hefur einnig starfað í stjórn flokksins, er einn af stofnendunum og var fyrsti formaður ungliðahreyfingarinnar.

Þegar rætt var við Bjarna um hvort flokkurinn legði sig fram við að höfða til ungs fólks taldi hann svo vera. Flokkurinn lagði áherslu á að vera með lausnir í málum sem varða ungt fólk, svo sem í húsnæðis- og heilbrigðismálum, auk þess sem auglýsingar voru í miðlum sem ungt fólk

nýtti sér, til að mynda á samfélagsmiðlum og í framhaldsskólablöðum. Þá lagði flokkurinn áherslu að ungt fólk kæmi fram fyrir hönd flokksins. Sérstök áhersla væri einnig lögð á að ungt fólk innan flokksins tali við annað ungt fólk. Þau væru nær þeirra reynsluheimi og tengdu betur við þau vandamál sem ungt fólk glímir við.

Ungliðahreyfing flokksins er í nánu sambandi við þingflokkinn. Formaður ungliðahreyfingarinnar er áheyrnarfulltrúi á þingflokksfundum og hefur ótakmarkaðan aðgang að fundum. Þá eru nokkrir þingmenn og varaþingmenn flokksins enn gjaldgengir í ungliðahreyfinguna sem styrkir enn frekar samskiptin. Bjarni benti á að þetta orsakaðist að hluta til vegna þess hversu ungur flokkurinn væri, ungliðahreyfingin hefði tekið fullan þátt í stofnun og helsta skipulagi flokksins. Það væri því mikilvægt að einbeita sér að því að þessu yrði haldið áfram þegar lengra á liði. Það hefði meðal annars verið gert með því að setja það í lög flokksins að hafa ungt fólk með í forystusætum.

Fulltrúi flokksins taldi að vantraust á kerfinu hefði haft djúpstæð áhrif á upplifun ungs fólks af stjórnámálum. Það væri því skylda stjórnámálanna að sýna það í verki að hlustað væri á ungt fólk og að atkvæði þeirra skiptu máli. Hann benti á að ungt fólk í dag, á aldrinum 18 til 25 ára, væri fullorðnir einstaklingar en væru þó að vissu leyti utan kerfisins. Þau hefðu til að mynda ekki sama bakland og eldri aldurshópar sem komnir væru í örugga vinnu. Það þyrfti því að koma ungu fólki betur fyrir sem þátttakendum í samfélaginu. Þetta væri hægt meðal annars með aukinni fræðslu um mikilvægi lýðræðis í grunnskólum. Miklar samfélagsbreytingar á seinustu áratugum hafa orðið til þess að lýðræðið er á allt öðrum stað en áður og því sé mikilvægt að fræðslan endurspegli það. Ekki sé lengur hægt að kenna hvernig stjórnarháttum landsins er háttað á sama hátt og gert var fyrir tíma netbyltingunnar.

7.5.7. Vinstri Græn

Rætt var við fulltrúa Vinstri Græna, Bjarka Þór Gröndfeldt, sem að starfar bæði sem

skrifstofustjóri Vinstri Grænna og sem aðalritari Ungra vinstri grænna. Bjarki Þór lítur á ungt fólk sem sérstakan markhóp Vinstri grænna og kom inn á að Ung vinstri græn séu með sinn eigin kosningastjóra í kosningabaráttu, á launum, til þess að virkja ungt fólk.

Kosningastjórinn vinnur með mismunandi kosningastjórum um allt land að því að virkja ungt fólk á svæðum viðkomandi kosningastjóra. Vinstri græn tóku virkan þátt í skuggakosningunum fyrir síðustu kosningar og telur hann að það hafi skilað miklum árangri í að virkja ungt fólk. Það að leyfa ungu fólki að kjósa einu sinni – spreyta sig áður en kemur að sjálfum kosningum, geti leitt til þess að þau treysti sér betur til að mæta á kjörstað. Einnig hélt Bjarki því fram að því oftast sem að einstaklingur kýs, því meiri líkur séu á að því að kosningaþátttaka verði að venju. Vinstri græn senda einnig öllum nýjum kjósendum bréf fyrir kosningar með upplýsingum um flokkinn og mikilvægi þess að kjósa, bréfið er undirritað af formanni flokksins en vildi hann meina að það gæfi bréfinu persónulegan blæ sem að höfðaði til ungmenna. Bréfin fyrir kosningar 2016 skiptu þúsundum.

Óformlegar leiðir virðast vera stór partur af þeirra starfi en Bjarki segir að Ung vinstri græn haldi úti tímaritinu Illgresi, sem er blað þar sem ungt fólk með róttækar skoðanir getur látið rödd sína heyrast. Einnig eru þau dugleg að taka þátt í mótmælum sem samræmast stefnumálum VG, til dæmis þeim sem varða femínísk málefni og málum tengdum heilbrigðiskerfinu. Málefnavinna fer af stað hjá Vinstri grænum þegar slíkar óformlegar leiðir eiga sér stað en nefndi hann sérstaklega málefnafundinn sem haldinn var í kjölfar „Free The Nipple“ átaksins, þar sem þau upplifðu met aðsókn á slíkan málefnafund.

Þátttaka ungs fólks innan flokksins er mikil að mati Bjarka þar sem þau hafa meðal annars gjaldkera á þrítugsaldri og nokkurn fjölda ungra varaþingmanna. Vinstri græn eru dugleg að setja ungt fólk á lista og hvetja ungmenni að mæta á landsþing og flokksráðsfundi. Talskona Ungra vinstri græna situr einn til tvo þingsflokksfundi í mánuði, en þingflokkurinn tilnefnir einn þingmann sem tengilið við ungliðahreyfinguna, sem skipuleggur samstarfið í samráði viðtalskonu. Lögð er áhersla á að á þeim þingflokksfundum sem talskona situr séu rædd þingmál

er lúta að ungu fólki. Þá er talsmaður Ungra vinstri grænna áheyrnarfulltrúi í stjórn flokksins, sem fundar einu sinni í mánuði og ræðir innra starf flokksins, fjármál hans og stjórn málaástandið, svo eitthvað sé nefnt.

Bjarki talaði um að til þess að fá ungt fólk til að kjósa þyrfti aukna lýðræðiskennslu í menntaskólum. Kenna þyrfti ungmönnum að pólitík væri mun einfaldari en hún liti út fyrir að vera og að allir eigi rétt á að taka þátt í henni, ekki bara einhver elíta kjörinna fulltrúa. Hann telur að lýðræði sé fyrir okkur öll og því mikilvægt að taka þátt til þess að hafa áhrif.

7.6 Heimildaskrá ítarefnis

- Bengtsson o.fl. *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*. Colchester: Rowman & Littlefield International. 2014. 155.
- Bouza, Luis. *Addressing Youth Absenteeism in European Elections*. 2014. <http://www.youngvoters.eu/>, (sótt júlí 2017).
- Dežela, Tomaž. „*Young People and Democratic Life in Europe*.” 15.október 2015. <http://www.youthforum.org/publication/young-people-and-democratic-life-in-europe/> (sótt júlí 2017).
- Elís Orri Guðbjartsson. „*Alþingi unga fólksins*.” Rómur. 28. apríl 2017. <https://romur.is/althingi-unga-folksins/> (sótt júlí 2017).
- Henry, Susan. „*Can Remote Internet Voting Increase Turnout?*” *Aslib Proceedings* 55. no. 4 (2003): 193-202. doi:10.1108/00012530310486557.
- Kosningavefur Dómsmálaráðuneysisins. „*Frambjóðendur 2013 og samanburður við fyrri ár*.” <http://www.kosning.is/althingiskosningar/tolfraedi/frambjodendur/> (sótt júlí 2017).
- United States Census Bureau. „*International Data Base World Population by Age og Sex*.” <https://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpop.php> (sótt júlí 2017).